

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Analiza sytuacji społeczno- ekonomicznej województwa lubelskiego w obszarach oddziaływania Europejskiego Funduszu Społecznego

SPIS TREŚCI

Spis treści.....	2
Demografia.....	4
Ogólna sytuacja demograficzna.....	4
Ludność do lat 3 i opieka żłobkowa	8
Wnioski i rekomendacje wynikające z analizy sytuacji społeczno-ekonomicznej dla wdrażania EFS w województwie lubelskim.....	9
Rynek pracy.....	10
Stopa bezrobocia i charakterystyka osób bezrobotnych	10
Osoby bezrobotne bez kwalifikacji zawodowych.....	13
Osoby bierne zawodowo.....	13
Zwolnienia grupowe i bezrobotni, którzy utracili pracę z przyczyn dotyczących zakładu pracy	16
Inne informacje ilościowe i jakościowe dotyczące wewnątrzregionalnego zróżnicowania bezrobocia	16
Wewnątrzregionalne bariery mobilności geograficznej na rynku pracy	21
Efektywność urzędów pracy (job-matching efficiency of Public Employment Service) ...	21
Rozwój przedsiębiorczości.....	23
System wspierania przedsiębiorczości	25
Inteligentne specjalizacje regionalne	28
Wnioski i rekomendacje wynikające z analizy sytuacji społeczno-ekonomicznej dla wdrażania EFS w obszarze rynku pracy w województwie lubelskim.....	30
Integracja społeczna.....	31
Wykluczenie społeczne.....	31
Usługi społeczne.....	38
Piecza zastępcza	39
Mieszkalnictwo socjalne.....	41
Ekonomia społeczna.....	43
Wnioski i rekomendacje wynikające z analizy sytuacji społeczno-ekonomicznej dla wdrażania EFS w obszarze integracji społecznej w województwie lubelskim	44
Edukacja i wykształcenie.....	46
Wychowanie przedszkolne	46
Wybrane problemy edukacji zawodowej.....	54

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

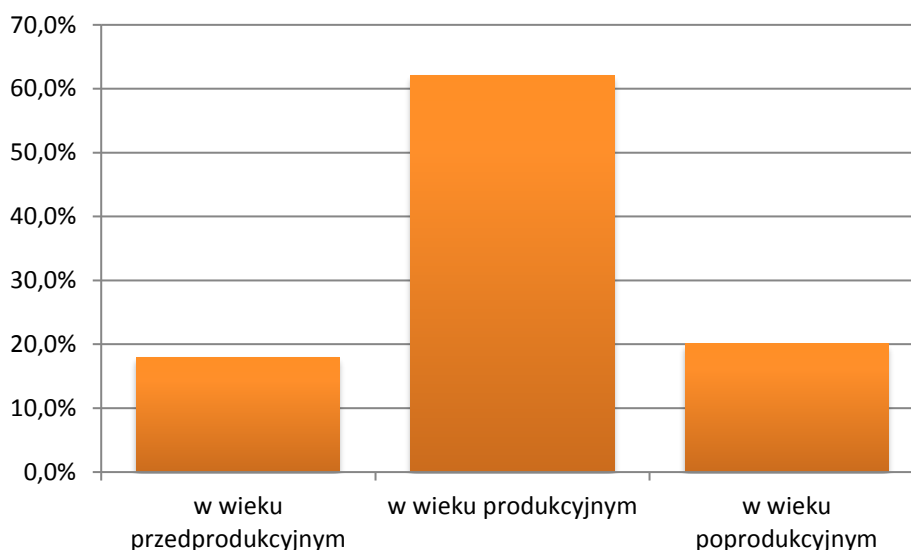
Wnioski i rekomendacje wynikające z analizy sytuacji społeczno-ekonomicznej dla wdrażania EFS w obszarze edukacji i wykształcenia w województwie lubelskim	59
Zidentyfikowane wyzwania i obszary problemowe	60
Spis wykresów.....	62
Spis tabel.....	63

DEMOGRAFIA

Ogólna sytuacja demograficzna

W 2015 roku wg stanu na dzień 31. grudnia **województwo lubelskie zamieszkiwało 2 139 726 osób**, co stanowi 5,6% ludności Polski. Kobiety stanowiły 51,5% ogółu mieszkańców województwa (1 102 674). W ciągu ostatnich 4 lat liczba mieszkańców regionu zmniejszyła się o ponad 24 tys. osób. Udział procentowy kobiet w ogólnej liczbie osób zamieszkujących region utrzymuje się na stałym poziomie. Warto zaznaczyć, że województwo charakteryzuje się przeciętną wartością współczynnika feminizacji w stosunku do pozostałych regionów. W ubiegłym roku (2015) na 100 mężczyzn przypadało 106 kobiet (Polska – 107), podobnie jak w województwach: małopolskim, kujawsko-pomorskim, zachodniopomorskim i wielkopolskim. Jedynie w pięciu regionach Polski współczynnik feminizacji jest na wyższym poziomie. Odnotowuje się w tym zakresie spore zróżnicowanie wewnątrzregionalne. Na skrajnych biegunach znajdują się powiaty ziemskie o niskim poziomie współczynnika feminizacji, w których liczba kobiet jest niemal równa liczbie mężczyzn: rycki, radzyński (100), łukowski (101), bialski, parczewski, janowski i włodawski (102) oraz powiaty grodzkie, w których analizowany współczynnik jest najwyższy: miasto na prawach powiatu Zamość (112), Chełm (113) i dominujący w tym zakresie Lublin (117). W 2011 r. na 100 mężczyzn przypadały w regionie 104 kobiety, w porównaniu ze średnią dla kraju 107 kobiet.

Wykres 1 Struktura ludności województwa lubelskiego wg grup aktywności

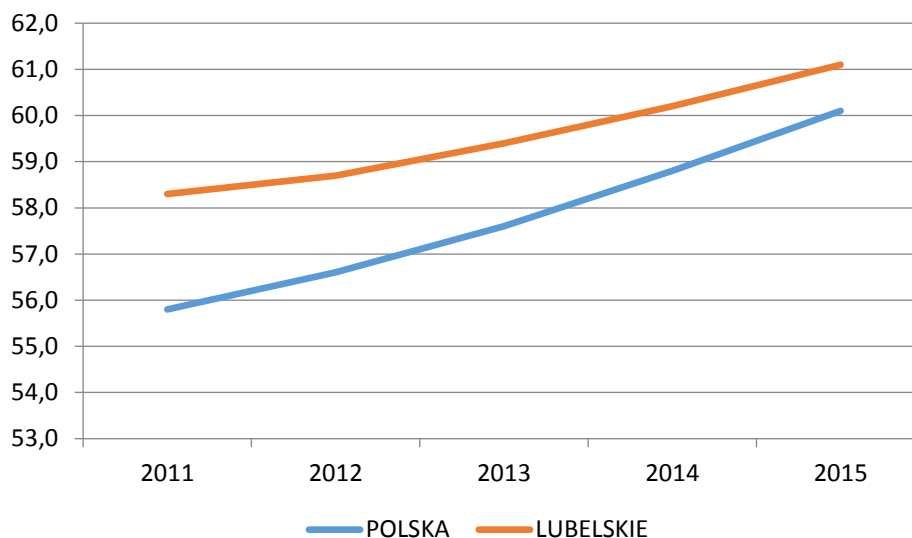

Źródło: Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

Zmiany o charakterze demograficznym oraz wydłużanie się średniego okresu trwania życia leżą u podstaw zmian w strukturze ekonomicznego wieku ludności. Coraz większy odsetek osób przynależy do grupy ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym i w wieku poprodukcyjnym. **787 104 os. tj. 36,8% ogółu mieszkańców województwa jest w wieku 50 lat i więcej**, a niespełna 577 tys. osób nie przekracza 24. roku życia.

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Wykres 2 Wskaźnik obciążenia demograficznego - liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – porównanie województwa lubelskiego i danych dla Polski

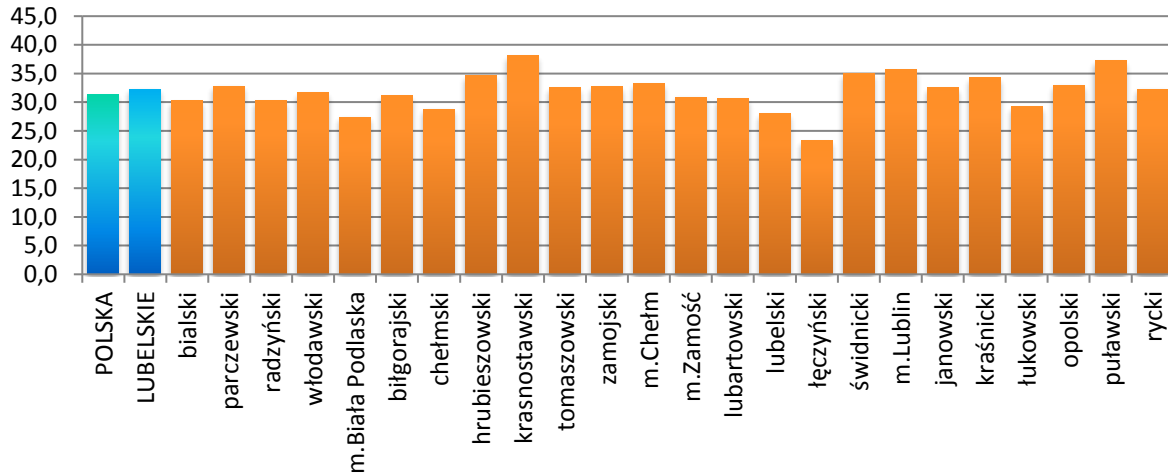
Źródło: Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

W 2015 r. poziom wskaźnika obciążenia demograficznego, liczony jako ludność w wieku nieprodukcyjnym¹ na 100 osób w wieku produkcyjnym, był wyższy (61,1) od średniej dla kraju (60,1). Wskaźnik ten był wyższy od krajowego głównie z powodu stosunkowo młodego społeczeństwa, czego przejawem jest wysoki udział osób w wieku 0-17. **Ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowiła 17,9% ogółu społeczeństwa tj. 382 720 tys. osób.** Udział osób młodych w społeczeństwie województwa jest taki sam jak w przypadku danych dla kraju (17,9). Zauważyć można, że zmiany w wartości tego wskaźnika nie są tak dynamiczne, jak ma to miejsce w Polsce. Oznacza to, że proces starzenia się społeczeństwa regionu lubelskiego postępuje nieco wolniej niż w pozostałej części kraju.

¹ Na wiek nieprodukcyjny składa się wiek przedprodukcyjny, w którym ludność nie osiągnęła jeszcze zdolności do pracy, tj. grupa wieku 0 - 17 lat oraz wiek poprodukcyjny, w którym osoby zazwyczaj kończą pracę zawodową, tj. dla mężczyzn - 65 lat i więcej, dla kobiet - 60 lat i więcej.

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Wykres 3 Wskaźnik obciążenia demograficznego liczony jako ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – zróżnicowanie wewnątrzregionalne

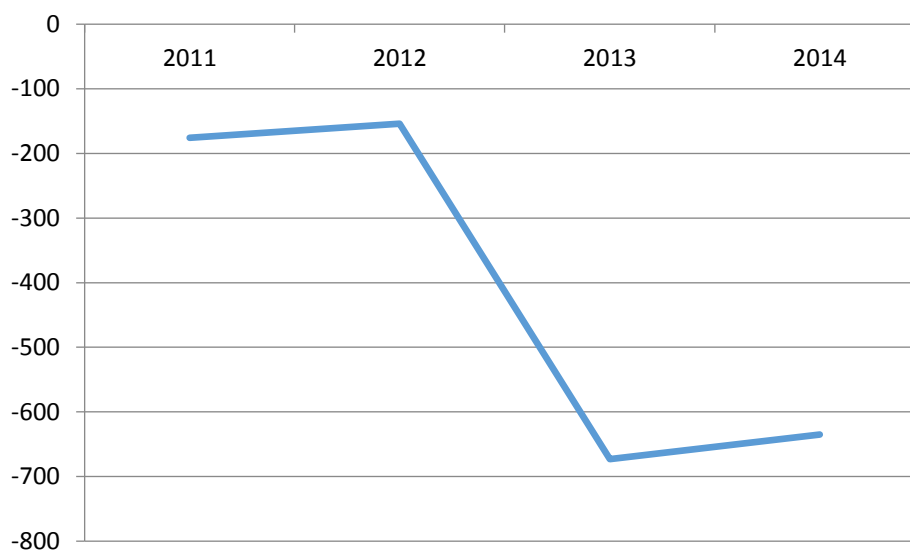
Źródło: Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

Inną miarą wieku i zdolności ekonomicznej społeczeństwa jest stosunek osób w wieku poprodukcyjnym² do osób w wieku produkcyjnym³. Województwo osiąga tutaj nieco gorsze wyniki niż średnia dla kraju. Jednocześnie sytuacja jest dosyć mocno zróżnicowana wewnątrzregionalnie. Najlepiej pod tym względem jest w powiecie łęczyńskim, w którym na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada tylko 23,3 osoby w wieku poprodukcyjnym. Poniżej średniej województwa znajdują się także powiaty: bialski, radzyński, włodawski, m. Biała Podlaska, biłgorajski, chełmski, m. Zamość, lubartowski, lubelski i łukowski. Najwyższy wskaźnik obciążenia demograficznego zanotowano w ubiegłym roku w powiecie krasnostawskim (38,1), puławskim (37,3), m. Lublin (35,7) oraz w powiecie świdnickim (35,0).

² Wiek poprodukcyjny (zgodnie z GUS) – wiek, w którym osoby zazwyczaj kończą pracę zawodową, tj. dla mężczyzn - 65 lat i więcej, dla kobiet - 60 lat i więcej

³ Przez ludność w wieku produkcyjnym zgodnie z definicją GUS rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18-64 lata, dla kobiet - 18-59 lat.

Wykres 4 Województwo lubelskie – dynamika salda migracji zagranicznych

Źródło: Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

Saldo migracji w ruchu wewnętrznym ludności w 2015 roku w niemal wszystkich powiatach województwa lubelskiego przyjęło wartości ujemne. Wyjątkiem jest powiat lubelski, w którym zanotowano dodatnie saldo migracji wewnętrznej na poziomie 987 osób. Jest to trend widoczny od wielu lat, świadczący o stałym napływie ludności do centrum regionu z równoczesnym odpływem ludności poza samą stolicę województwa (saldo migracji wewnętrznych powiatu grodzkiego Miasta Lublin wyniosło w 2015 roku -694 i było najniższe spośród wszystkich powiatów województwa lubelskiego). We wszystkich pozostałych powiatach saldo migracji wewnętrznych oznacza niekorzystną sytuację, w której odpływ mieszkańców przewyższa nowe zameldowania na pobyt stały. Znaczny odpływ ludności w ruchu wewnętrznym obserwować można także w powiatach: łukowskim (-479), hrubieszowskim (-422), bialskim (-346), tomaszowskim (-338) i m. Chełm (-323). Najniższe ujemne wartości salda migracji zanotowano natomiast w powiatach: świdnickim (-64), chełmskim (-111), m. Biała Podlaska (-112), włodawskim i janowskim (-114), lubartowskim (-121) oraz parczewskim (-128). Wartość współczynnika salda migracji wewnętrznej dla województwa lubelskiego w 2015 roku wyniosła -4814 i od wielu lat kształtuje się na podobnym poziomie.

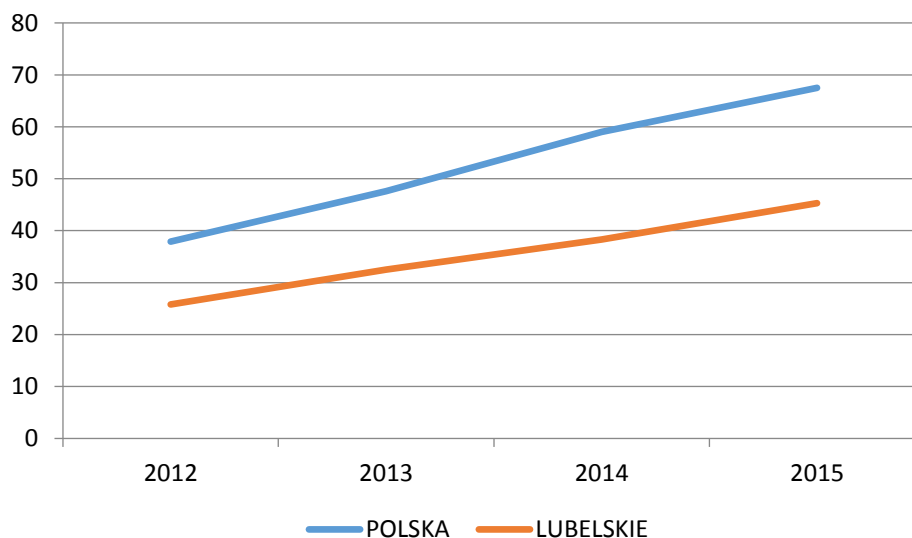
Podobnie, jak ma to miejsce w migracjach wewnętrznych, saldo migracji zewnętrznych (zagranicznych) także w ostatnich latach przyjmowało wartości ujemne. W 2014 r. w żadnym powiecie województwa nie zanotowano wartości dodatnich wskaźnika. Przy czym na poziomie regionu widoczne są tutaj wahania. W latach 2013 – 2014 zjawisko nasiliło się. W układzie powiatowym największa liczba wymeldowań na pobyt stały za granicę miała miejsce w powiecie grodzkim Miasta Lublin (-123), powiecie puławskim (-57) i powiecie grodzkim Miasta Zamość (-44). Natomiast najmniej migracji zewnętrznych zaobserwowano w powiecie ryckim i lubartowskim (-2) oraz radzyńskim (-5). Trzeba również zaznaczyć, że ujemne saldo migracji zagranicznych dotyczy w równym stopniu kobiet, jak i mężczyzn. Liczebności w obu grupach są zbliżone (-315 dla mężczyzn i -320 dla kobiet).

Ludność do lat 3 i opieka żłobkowa

Według stanu na dzień 31.12.2015 roku województwo lubelskie łącznie zamieszkiwało **58 131 dzieci w wieku do 3 lat**, w tym w wieku: **0 – 19 233 os.**; w wieku **1 rok – 19 526 os.**; w wieku **2 lat – 19 372**. W tym samym okresie funkcjonowało w regionie **2 819 miejsc opieki nad dziećmi do lat 3**, natomiast liczba dzieci korzystających z tych miejsc wg stanu na dzień 31.12.2015 r. wyniosła 2 631⁴. Łącznie funkcjonowało **52 żłobki, 7 oddziałów żłobkowych oraz 15 klubów dziecięcych**. W jednym powiecie w województwie nie działał żaden żłobek, przy jednym tylko funkcjonującym klubie dziecięcym – powiat lubartowski.

Wskaźnik upowszechnienia opieki żłobkowej z roku na rok systematycznie, choć dosyć powoli, wzrasta. Zauważyć można, że dysproporcja pomiędzy województwem lubelskim a danymi ogólnopolskimi niestety rośnie i relatywnie miejsc opieki nie przybywa tak dużo jak w innych regionach kraju. Dane dotyczące liczby miejsc opieki żłobkowej, jak również wartości wskaźnika podanego na wykresie poniżej, wskazują, jak duży jest rozdźwięk pomiędzy zapotrzebowaniem a faktycznymi możliwościami umieszczania dzieci w żłobkach i innych miejscach opieki do lat 3.

Wykres 5 Dzieci objęte opieką żłobkową na 1000 dzieci w wieku do lat 3 – dynamika zmian

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

Biorąc pod uwagę trudności związane z powrotem kobiet na rynek pracy ze względu na ich postrzeganie przez pracodawców, jako osoby mniej elastyczne i bardziej zaangażowane w opiekę nad dziećmi, rozwój miejsc opieki dla dzieci do lat 3 staje się jednym z głównych wyzwań związanych z rozwojem rynku pracy i wykorzystaniem zasobów siły roboczej.

⁴ Dane nie dotyczą miejsc opieki zapewnianych przez nianie

Wnioski i rekomendacje wynikające z analizy sytuacji społeczno-ekonomicznej dla wdrażania EFS w województwie lubelskim

Poniższe wnioski i rekomendacje zostały opracowane na podstawie zawartych w niniejszym opracowaniu danych:

- Działania na styku demografii i rynku pracy powinny być przede wszystkim ukierunkowane na zwiększenie liczby miejsc wychowania przedszkolnego, w tym przede wszystkim na obszarach wiejskich, gdzie rodzi się więcej dzieci a potencjał instytucjonalnej opieki i wychowania jest dużo niższy niż ma to miejsce w miastach województwa lubelskiego.
- Wyzwaniem dla organizacji opieki żłobkowej i innych form opieki nad dziećmi w wieku i do lat 3 jest lepsze wykorzystanie istniejącego potencjału województwa w tym zakresie (liczby dostępnych miejsc opieki żłobkowej). Równocześnie należy dążyć do zwiększania się liczby miejsc opieki nad dziećmi w wieku do 3 lat w różnych jej formach. Bez względu na status rodziców / opiekunów na rynku pracy. Najbardziej trwałe efekty powinny przynieść działania podejmowane przez samorząd lokalny, który będzie w stanie zapewnić finansowanie nowo utworzonych miejsc opieki żłobkowej.
- Szczególnie ważne jest kierowanie działań z obszaru rozwoju opieki i wychowania dzieci do lat 3 do rodzin zamieszkujących na terenach wiejskich, szczególnie na obszarach zmarginalizowanych. Działania te powinny być komplementarne z inicjatywami mającymi na celu przygotowanie osób bezrobotnych (w tym zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym) do wejścia i funkcjonowania na rynku pracy. Jednocześnie tworzenie nowych miejsc opieki żłobkowej nie powinno być warunkowane aktywizacją zawodową rodziców lub opiekunów. Takie rozwiązania mogą bowiem w znacznej mierze ograniczyć rozwój opieki dla dzieci do lat 3 na obszarach ze słabym rynkiem pracy.

RYNEK PRACY

W IV kwartale 2015 roku współczynnik aktywności zawodowej wyrażony udziałem pracujących i bezrobotnych w populacji osób w wieku 15 lat i więcej, wyniósł 56%. Oznacza to, że na każde 100 osób, które ukończyły 15 lat, 56 było aktywnych zawodowo, czyli miało pracę lub jej poszukiwało. Liczba ludności pracującej w IV kwartale 2015 roku w porównaniu do IV kwartału 2014 roku wzrosła o 6,6%⁵.

W 2015 r. w województwie lubelskim **wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-64 lata wyniósł 61,3%** i był niższy od średniej dla kraju o 1,6 pp. W porównaniu do 2014 r. poziom zatrudnienia wzrósł o 0,3 pp. Wzrost wskaźnika zatrudnienia w województwie lubelskim był najmniej dynamiczny spośród wszystkich regionów w Polsce, sytuując region w grupie dwóch województw (razem z województwem śląskim – wzrost o 0,5 pp.), w których wzrost zatrudnienia nie przekroczył 1 pp. (przeciętnie wskaźnik ten wzrósł w polskich regionach o 1,4 pp.). Województwo lubelskie jednocześnie znalazło się na 10 miejscu jeżeli chodzi o wartość tego wskaźnika i radzi sobie najlepiej spośród województw usytuowanych we wschodniej części kraju. Nieco gorzej kształtował się ten wskaźnik w województwie świętokrzyskim (61,1), kujawsko-pomorskim (60,9), zachodniopomorskim i śląskim (59,9), podkarpackim (57,4) oraz warmińsko-mazurskim (56,9). W porównaniu do 2014 roku wskaźnik zatrudnienia kobiet zwiększył się o 0,8 pp. i przyjął wartość 56,6%, podczas gdy dane dotyczące mężczyzn wskazują na spadek wskaźnika zatrudnienia o 0,2 pp. (66%), zmniejszając tym samym różnicowanie tego wskaźnika względem płci. Natomiast **wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata wyniósł ogółem: 66,8%** i był podobnie jak dane powyżej zróżnicowany ze względu na płeć. Dla mężczyzn przyjął wartość 72,1%, a w przypadku kobiet – 61,3%.

Benchmark na wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20 – 64 lat w województwie lubelskim:

2018 - 67,6%,

2020 - 68,2%,

2023 - 69,2%⁶.

Stopa bezrobocia i charakterystyka osób bezrobotnych

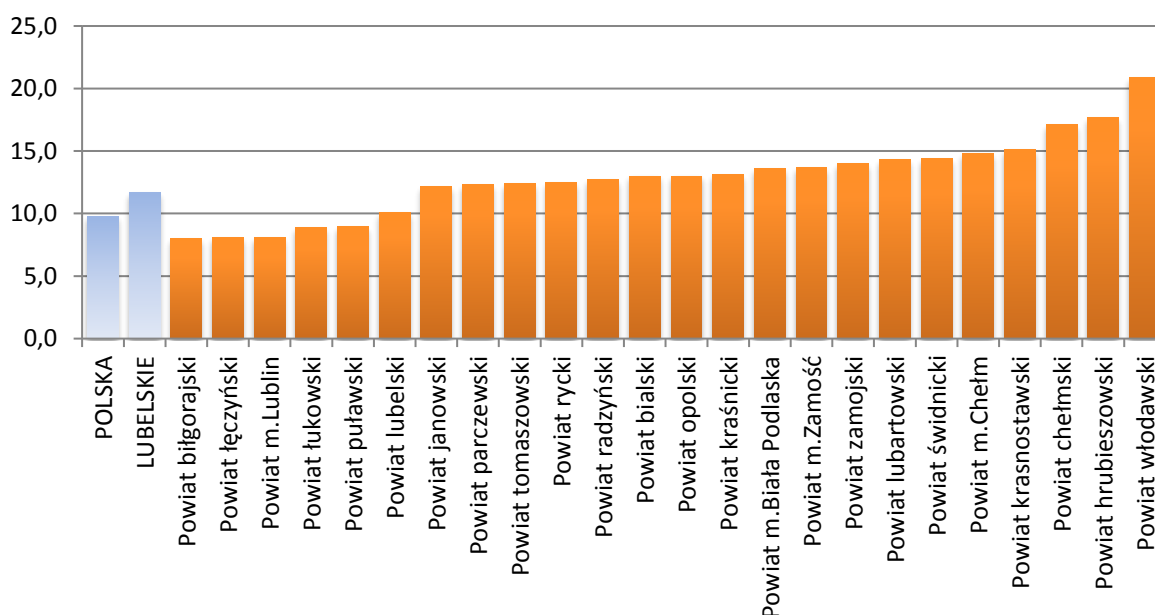
Na koniec 2015 r. w powiatowych urzędach pracy województwa lubelskiego zarejestrowanych było **107,89 tys. osób bezrobotnych**. Liczba bezrobotnych zmniejszyła się w stosunku rok do roku (rdr) o 8 974 osoby. Liczba bezrobotnych była jednocześnie niższa o 7,7% niż rok wcześniej i aż o 19,5% niż w roku 2013. Analizując dane ogólne dotyczące bezrobocia rejestrowanego nie można stwierdzić jednoznacznie, że zjawisko to jest sfeminizowane. Bowiem kobiety wśród wszystkich zarejestrowanych stanowią nieznaczną mniejszość tj. 49% osób bezrobotnych. Warto zauważyć, że spadek liczby bezrobotnych rdr dotyczył wszystkich powiatów województwa, przy czym największy zanotowano w powiecie łukowskim (o 844 osoby tj. 17%), m. Lublin (o 833 osoby tj. 6%), powiecie bialskim (o 784 osoby tj. 12%), powiecie ryckim (o 389 osób, tj. 12%), lubartowskim (o 686 osób, tj. 12%) i włodawskim (o 408 osób, tj. 12%). Najmniejsze spadki liczby bezrobotnych miały miejsce w powiatach: świdnickim (48, 1%), łączyńskim (87, 4%)

⁵ Analiza sytuacji na rynku pracy w 2015 roku, WUP w Lublinie, Lublin 2016, str. 13

⁶ Aneks diagnostyczny do RPO WL 2014 - 2020

i krasnostawskim (110, 2%)⁷. Na koniec 2013 roku udział bezrobotnych w populacji aktywnych zawodowo wyniósł 14,4% (w kraju 13,4%) i był wyższy w porównaniu z 2012 rokiem o 0,3 pkt procentowego. Po czteroletnim okresie wzrostu liczby bezrobotnych i stopy bezrobocia, w 2014 roku nastąpił spadek omawianego wskaźnika. W końcu 2014 roku stopa bezrobocia w województwie lubelskim wyniosła 12,7% (w kraju 11,5%) i była niższa w porównaniu z 2013 rokiem o 1,7 pkt procentowego. Rok 2015 przyniósł dalszy spadek omawianego wskaźnika. **W końcu 2015 roku stopa bezrobocia w województwie wyniosła 11,7%** (w kraju 9,8%) i była niższa o 1,0 pkt procentowy w odniesieniu do 2014 roku⁸.

Wykres 6 Zróżnicowanie stopy bezrobocia w powiatach województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

Najwyższe natężenie bezrobocia występuje w powiatach: włodawskim (20,9%), hrubieszowskim (17,7%) oraz chełmskim ziemskim (17,1%) zaś najniższe w powiecie biłgorajskim (8,0%), mieście Lublinie oraz w powiecie łęczyńskim (po 8,1%) i łukowskim (8,9%). Wśród ogółu bezrobotnych w woj. lubelskim stałą liczebną przewagę mają mieszkańcy wsi nad mieszkańcami miast (55,9% w 2014 r., a na koniec 2015 r. – 55,8%)⁹. Począwszy od 2003 roku, dominującą grupę wiekową bezrobotnych w województwie lubelskim stanowią osoby od 25 do 34 roku życia. W końcu 2015 roku udział ten wyniósł 31,8%, przy czym w tej kategorii wiekowej przeważają kobiety (56,0%). Z analizy struktury wieku bezrobotnych wynika, iż prawie połowa (49,5%) zarejestrowanych bezrobotnych nie przekroczyła 34 roku życia, a zdecydowana większość, bo 3/4 bezrobotnych jest w tzw. wieku mobilnym, tj. do 44 lat. Oznacza to, że większość zarejestrowanych bezrobotnych

⁷ www.stat.gov.pl – Bank Danych Lokalnych

⁸ Analiza sytuacji..., str. 18

⁹ Tamże, str. 27

w regionie jest w wieku najwyższej aktywności zawodowej ze znacznym udziałem osób młodych. Bardzo ważnym wyznacznikiem pozycji na rynku pracy oraz szans na znalezienie zatrudnienia jest poziom wykształcenia.

Bezrobotni powyżej 50 roku życia

Bezrobotni powyżej 50 roku życia stanowili 22,3% ogółu (24 113 osób), w tym 36,6% kobiet. W tej grupie osób ponowne rejestracje stanowiły zdecydowanie przeważającą część tj. 88,7%¹⁰. Na koniec 2015 r. wśród bezrobotnych powyżej 50 roku życia najliczniejszą kategorię pod względem czasu pozostawania bez pracy stanowiły osoby powyżej 24 miesięcy (39,8%). Natomiast pod względem wykształcenia zdecydowaną przewagę miały osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym oraz zasadniczym zawodowym po 34,9%. Najmniej osób legitymowało się wyższym wykształceniem (4,6%). W ewidencji bezrobotnych powyżej 50 roku życia dominowały osoby ze stażem pracy 20-30 lat (27,1%) jak również 10-20 lat pracy (26,0%).

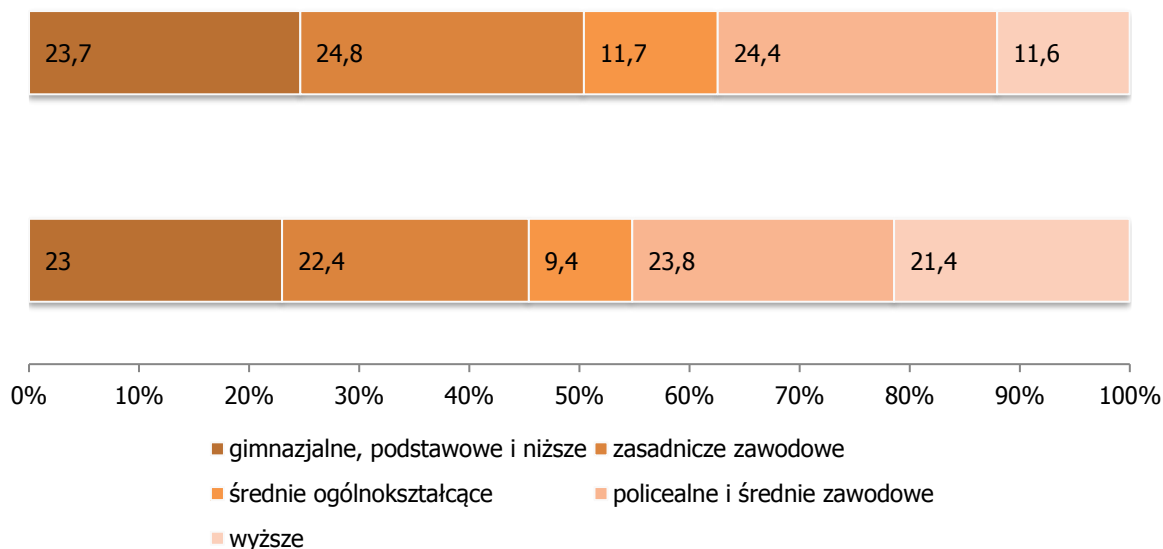
Bezrobotni wg wykształcenia

W końcu 2015 roku najliczniejszą grupę **wśród bezrobotnych w województwie stanowili bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym (24,8% ogółu), policealnym i średnim zawodowym (24,4%) oraz gimnazjalnym i niższym (23,7%)**. Natomiast w kraju najwięcej bezrobotnych posiadało wykształcenie gimnazjalne i niższe - 27,7%. Prawie połowa (48,5%) populacji bezrobotnych w województwie lubelskim nie posiada średniego wykształcenia¹¹. Od lat w rejestrach urzędów pracy najmniej osób posiadało wykształcenie wyższe. Warto jednak zauważyć, że choć stosunkowo osób z wykształceniem wyższym jest najmniej, to odsetek bezrobotnych legitymujących się dyplomem szkoły wyższej był jednym z najdynamiczniej rosnących miar charakteryzujących bezrobocie. Jest to tendencja obserwowana również w innych regionach kraju, a jej przyczyną była rosnąca popularność kształcenia na poziomie wyższym. Zjawisko to oddziałuje również na strukturę wykształcenia osób bezrobotnych, gdyż sukcesywnie spada odsetek zarejestrowanych w PUP z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (przede wszystkim osoby bez kwalifikacji zawodowych). Do tego stopnia, że od 2010 roku osoby te stanowią najmniejszą grupę bezrobotnych. W 2015 roku udział tej kategorii bezrobotnych wyniósł 11,7%. Co interesujące, udział osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym jest wyższy niż odsetek tej grupy w ogóle mieszkańców województwa, który wyniósł w ubiegłym roku 9,4%. Zasadniczo struktura wykształcenia osób bezrobotnych odzwierciedla strukturę wykształcenia mieszkańców województwa, za wyjątkiem osób z wyższym wykształceniem, których jest w ogóle mieszkańców niemal dwukrotnie więcej niż wśród osób rejestrujących się jako bezrobotne.

¹⁰ Tamże, str. 60

¹¹ Tamże, str. 27

Wykres 7 Struktura wykształcenia mieszkańców województwa lubelskiego (górnny wykres) oraz osób bezrobotnych (dolny wykres)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych www.stat.gov.pl

Osoby bezrobotne bez kwalifikacji zawodowych

W ewidencji urzędów pracy na koniec 2015 r. widniało **32 493 osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych**. W odniesieniu do ogólnej liczby bezrobotnych stanowili 30,1%. W województwie lubelskim wśród zarejestrowanych bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych dotychczas przeważały kobiety. Od 2012 roku sytuacja uległa zmianie i w omawianej grupie bezrobotnych dominują mężczyźni. Prawo do zasiłku w 2015 roku posiadało 4,9% bezrobotnych tej kategorii. Od stycznia do grudnia 2015 roku do ewidencji urzędów pracy zgłosiły się 38593 osoby. Zatrudnienie znalazło 13950 osób bezrobotnych, w tym 6878 kobiet¹².

Analizując strukturę bezrobotnych według stażu pracy widać utrzymującą się od lat tendencję, iż najliczniejszą subpopulację stanowią osoby bez doświadczenia zawodowego, w końcu 2015 roku (24,5%) oraz osoby ze stażem do 1 roku (22,1%). W najmniejszym stopniu zagrożone bezrobociem są osoby z najdłuższym stażem zawodowym (30 lat i więcej) zaledwie 2,4% ogółu zarejestrowanych w urzędach pracy¹³.

Osoby biernie zawodowo

W 2015 roku **liczba osób biernych zawodowo wyniosła 890 tys.**, w tym 528 tys. kobiet (59%) (w Polsce jest to 61%). **Głównym powodem bierności na rynku pracy jest emerytura**. Prawo do tego świadczenia posiadało 423 tys. osób. Na drugim miejscu wśród przyczyn bierności zawodowej znajduje się **pobieranie nauki lub uzupełnianie kwalifikacji** – 202 tys. Trzecim głównym powodem bierności była **choroba**

¹² Tamże, str. 48

¹³ Tamże, str. 28 – 29

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

i niepełnosprawność. Dotyczyło to 137 tys. mieszkańców województwa. W dalszej kolejności podawano sprawowanie obowiązków rodzinnych i związanych z prowadzeniem domu (82 tys.), przekonanie o niemożności znalezienia zatrudnienia (19 tys.) oraz wyczerpane znane możliwe sposoby poszukiwania pracy, na co wskazało 14 tys. osób. Jak wynika z danych przedstawionych powyżej, niepełnosprawność jest jednym z głównych czynników determinujących sytuację na rynku pracy stanowiącym wyzwanie ze względu na kurczące się zasoby pracy i niewykorzystany potencjał osób doświadczonych różnego rodzaju deficytami o podłożu zdrowotnym. Wg danych Narodowego Spisu Powszechnego **niepełnosprawność na terenie województwa lubelskiego dotyczyła 311 796 osób**, w tym niepełnosprawność usankcjonowaną prawnie stwierdzono dla 199 512 osób, z czego 51% stanowiły kobiety. Znaczny stopień niepełnosprawności dotyczy aż 62 500 osób, ze stwierdzonym umiarkowanym stopniem niepełnosprawności było w regionie 74 044 mieszkańców, natomiast z lekkim 49 340 osób. Dla 6 684 osób nie ustalono stopnia niepełnosprawności. O bierności zawodowej tej grupy społeczeństwa świadczą dane dotyczące poszukiwania pracy, rozumianego jako zgłoszenie gotowości do podjęcia zatrudnienia poprzez zarejestrowanie się w ewidencji osób bezrobotnych PUP. W ubiegłym roku bezrobotni niepełnosprawni stanowili bowiem nieznaczny odsetek wszystkich zarejestrowanych, a ich liczba wyniosła 4 795 osób, w tym 2 081 kobiet (43,4%)¹⁴.

Tabela 1 Zarejestrowani bezrobotni ogółem w dniu 31 sierpnia 2016 r. w województwie lubelskim

Wyszczególnienie	I profil pomocy		II profil pomocy		III profil pomocy	
	ogółem	kobiety	ogółem	kobiety	ogółem	kobiety
Ogółem zarejestrowani	1003	543	59886	30010	28399	15123
Osoby długotrwale bezrobotne	204	103	35118	17947	22420	11582
Osoby niepełnosprawne	14	6	2438	1115	1853	742
Bez kwalifikacji :	55	31	15942	7807	10546	5463

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie

Tabela 2 Zarejestrowani bezrobotni według grup wiekowych w dniu 31 sierpnia 2016 r. w województwie lubelskim

Wyszczególnienie	I profil pomocy	II profil pomocy	III profil pomocy
------------------	-----------------	------------------	-------------------

¹⁴ Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

	ogółem	kobiety	ogółem	kobiety	ogółem	kobiety
W wieku: od 30 do 50 roku życia	537	299	27645	14832	11999	7172
pow. 50 roku życia	23	6	10813	4048	10406	3611
Osoby długotrwale bezrobotne według grup wiekowych: od 30 do 50 roku życia	110	56	17662	9703	9841	5896
pow.50 roku życia	5	1	7634	2865	8459	2776
Osoby niepełnosprawne według grup wiekowych od 30 do 50 roku życia	10	5	968	494	553	267
Pow.50 roku życia	1	0	1071	418	1205	434
Bez kwalifikacji : od 30 do 50 roku życia	15	10	5462	2791	3707	2090
pow.50 roku życia	0	0	2617	1136	3902	1334

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie

Tabela 3 Zarejestrowani bezrobotni według wykształcenia w dniu 31 sierpnia 2016 r. w województwie lubelskim

Wyszczególnienie	I profil pomocy		II profil pomocy		III profil pomocy	
	ogółem	kobiety	ogółem	kobiety	ogółem	kobiety
Według wykształcenia ogółem zarejestrowani	1003	543	59886	30010	28399	15123
Wyższe	661	418	11871	8083	1815	1383
Policealne i średnie zawodowe	220	84	15382	8109	5709	3805
Średnie ogólnokształcące	79	35	7802	4672	2749	2071
Zasadnicze zawodowe	37	4	13223	4938	8263	3748
Gimnazjalne i poniżej	6	2	11608	4208	9863	4116

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie

Zwolnienia grupowe i bezrobotni, którzy utracili pracę z przyczyn dotyczących zakładu pracy

Redukcja zatrudnienia w zakładach pracy jest zjawiskiem, które towarzyszy procesom gospodarczym od wielu lat. W 2015 roku **plany dotyczące zwolnień monitorowanych (o grupowym charakterze) dotyczyły 695 pracowników**, przede wszystkim zatrudnionych w sektorze prywatnym (98% planowanych zwolnień). Wg stanu na koniec ubiegłego roku **procesy zwolnień podlegających zgłoszeniu dotyczyły 578 pracowników** (96% z sektora prywatnego).

W urzędach pracy województwa lubelskiego w ciągu dwunastu miesięcy 2015 roku z przyczyn dotyczących zakładów pracy zostały zarejestrowane 4882 osoby, tj. o 545 mniej w odniesieniu do analogicznego okresu 2014 roku. Natomiast na koniec 2015 roku w rejestrach urzędów pracy pozostawały 4023 osoby, w tym 52,5% to kobiety. Osoby tracące pracę z przyczyn zakładu pracy stanowili 3,7% w stosunku do ogólnej liczby bezrobotnych (w roku wcześniejszym 3,8%). Dane te mogą obrazować skalę faktycznych problemów zakładów pracy, które z tego tytułu decydują się na redukcję pracowników, jednak ze względu na klasę wielkości tych podmiotów, nie są one zobowiązane do zgłaszania planowanych i dokonywanych zwolnień pracowników do Publicznych Służb Zatrudnienia. Jak wynika z tego, obok wciąż występujących zwolnień o charakterze grupowym występuje zjawisko rozproszonej redukcji zatrudnienia o znacznie wyższej skali oddziaływania na rynek pracy. Wymaga to tworzenia warunków do podejmowania inicjatyw outplacementowych, szczególnie ukierunkowanych na redukcję negatywnych efektów zwolnień, które nie podlegają monitorowaniu (tj. w skali jednego przedsiębiorstwa nie mają masowego charakteru, jednak są istotne dla lokalnej gospodarki ze względu na ich liczbę).

Inne informacje ilościowe i jakościowe dotyczące wewnątrzregionalnego zróżnicowania bezrobocia

Ponad połowę populacji bezrobotnych w województwie stanowią mieszkańcy obszarów wiejskich. Procentowy wskaźnik bezrobotnych **zamieszkałych na wsi**, w odniesieniu do ogółu bezrobotnych w województwie na koniec 2015 r. kształtował się na **poziomie 55,8%**. Natomiast w powiatowych urzędach pracy omawiany wskaźnik zawierał się w przedziale od 93,8% do 44,8%. Najwyższy odsetek od lat odnotowywany jest oczywiście w tzw. powiatach ziemskich z niewielką liczbą obszarów typowo miejskich, tj.: chełmskim (93,8%), lubelskim (88,9%) i zamojskim (88,8%); najniższy zaś w: świdnickim (44,8%), puławskim (56,2%) i ryckim (56,8%). W trakcie 2015 roku do ewidencji PUP zgłosiło się 75 655 osób zamieszkałych na wsi i jest to więcej o 2972 osoby (tj. o 4,1%) niż w analogicznym okresie 2014 roku. Z powodu różnych przyczyn ewidencję opuściło 80 819 osób, czyli o 720 osób (tj. o 0,9%) mniej niż w 2014 r. Bezrobotni mieszkańcy obszarów wiejskich napotykają na duże trudności w znalezieniu zatrudnienia. Wiąże się to przede wszystkim z brakiem wolnych stanowisk pracy w pobliżu ich miejsca zamieszkania, niskim poziomem wykształcenia oraz kwalifikacji zawodowych, które są najczęściej niedostosowane do potrzeb nowoczesnej gospodarki rynkowej¹⁵. Pomimo swej odmienności, bezrobocie istniejące na obszarach wiejskich jest ściśle powiązane z deficytem miejsc pracy w regionach miejskich.

¹⁵ Tamże, str. 46

Wzrasta ono bowiem wraz ze zwiększaniem się liczby bezrobotnych w miastach. Zła sytuacja na miejskich rynkach pracy wpływa na bezrobocie na obszarach wiejskich poprzez ograniczanie możliwości pracy przez tzw. „dwuzawodowców”, którzy, jak pokazuje praktyka, są zwalniani w pierwszej kolejności oraz poprzez uniemożliwienie odpływu ludności wiejskiej do miast i generowanie migracji lub reemigracji z miast na wieś¹⁶. Na koniec 2015 r. w urzędach pracy zarejestrowanych było 60 189 osób bezrobotnych zamieszkałych na wsi, w tym 29 522 kobiety (tj. 49,0%). W porównaniu do grudnia 2014 roku nastąpił spadek liczby omawianej grupy bezrobotnych o 5164 osoby (tj. o 7,9%).

Aż **60,8% populacji bezrobotnych stanowiły osoby długotrwale pozostające bez pracy**. Było ich w województwie 65 635 osób, w grupie tej 51,1% stanowiły kobiety. W porównaniu do 2014 roku liczba długotrwale pozostających bez pracy zmniejszyła się o 7391 osób (tj. o 10,1%). Największy udział długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych na koniec 2015 r. odnotowano w powiecie krasnostawskim (69,3%), hrubieszowskim (68,5%) i janowskim (68,2%), najmniej zaś w powiecie biłgorajskim (44,8%), łączyńskim (47,6%) i łukowskim (49,1). W skali kraju na koniec 2015 r. bezrobotni tej subpopulacji stanowili 56,3% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, z czego ponad połowę stanowiły kobiety¹⁷. Wśród długotrwale bezrobotnych najliczniejszą kategorię wiekową stanowią osoby w wieku od 25 do 34 lat – 30,5% oraz od 35 do 44 lat – 22,7%, natomiast najmniej jest osób starszych z przedziału wiekowego: 60 lat i więcej – 5,6%. Ponad połowa długotrwale bezrobotnych (54,2%) nie posiada średniego wykształcenia (gimnazjalne i niższe – 27,3% oraz zasadnicze zawodowe – 26,9%). Natomiast najniższy procentowy udział długotrwale bezrobotnych odnotowano w grupie osób posiadających wykształcenie średnie ogólnokształcące – 10,7%.

Średni okres poszukiwania pracy wg BDL – BAEL wyniósł 13,4 miesiąca (12,3 Polska), mężczyźni nieco krócej szukają pracy niż kobiety (13,3 vs 13,6) mieszkańcy miast krócej niż wsi (12,7 vs 14,0) i tutaj różnicowanie pomiędzy tymi dwoma kohortami jest znacznie większe niż ma to miejsce w Polsce, gdzie różnica wynosi zaledwie 0,1 miesiąca na niekorzyść mieszkańców wsi. Z badań przeprowadzonych w ramach Bilansu Kapitału Ludzkiego wynika, że średni okres poszukiwania pracy dla całej populacji badanych bezrobotnych wyniósł aż 34 miesiące (dane ogólnopolskie), a aż 48% bezrobotnych z terenu województwa lubelskiego poszukiwało pracy dłużej niż 12 miesięcy i sytuacja w tym zakresie nie zmienia się znacząco od 2010 roku. Na czas poszukiwania pracy wpływa także wiek: im niższy tym mniejsze odsetki osób poszukujących pracy powyżej 12 miesięcy. Przeciętny czas na znalezienie pracy również wyraźnie rośnie wraz ze spadkiem poziomu wykształcenia¹⁸.

W 2014 roku 18% pracodawców z terenu województwa lubelskiego poszukiwało nowych pracowników. O wzroście popytu na rynku pracy świadczą deklaracje pracodawców - 24% badanych w przeciągu następnego półrocza będzie poszukiwało osób na wolne stanowiska pracy. Jest to tendencja ogólnopolska. **Chłonność rynku pracy, opierając się na badaniach pracodawców, oszacowano na nieco ponad 38 tys. osób**. Częściej poszukują pracowników podmioty większe, podobna relacja zachodzi w przypadku poziomu rozwoju podmiotu, im silniej się rozwija tym więcej potrzebuje nowych rąk do pracy¹⁹. W regionie lubelskim najwięcej podmiotów poszukiwało pracowników z wielkiej grupy zawodów robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (26% pracodawców), następnie poszukiwano

¹⁶ Tamże, str. 47

¹⁷ Tamże, str. 56

¹⁸ Polski rynek pracy – aktywność zawodowa i struktura wykształcenia, PARP 2015, str. 71 – 74.

¹⁹ Rynek pracy widziany oczami pracodawców, PARP 2015, str. 21.

specjalistów (22%) i w grupie operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń (19%) oraz pracownicy usług i sprzedawcy (17%)²⁰. Jednocześnie 82% pracodawców poszukujących pracowników w 2014 roku napotykało trudności ze znalezieniem odpowiednich osób. Przede wszystkim dotyczyło to zawodów z grupy przedstawiciele władz publicznych, wyżsi urzędnicy i kierownicy, specjaliści oraz technicy i inny średni personel²¹. Do cech najczęściej poszukiwanych na rynku pracy województwa lubelskiego a także najbardziej docenianych przez pracodawców należą oprócz kwalifikacji zawodowych kompetencje miękkie odnoszące się bezpośrednio do jakości wykonywanej pracy. W badaniach prowadzonych w regionie zwraca się uwagę na takie aspekty podejścia do realizacji zadań zawodowych jak sumienność i dokładność, komunikatywność oraz umiejętność pracy w grupie²². W badaniach prowadzonych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie pn. Barometr zawodów 2016 ustalono natomiast, że **pracodawcy najczęściej poszukiwali osób posiadających od 1 roku do 2 lat doświadczenia zawodowego (45,4%) lub powyżej 2 lat do 5 lat (40,8%)**. Preferowani byli kandydaci posiadający co najmniej wykształcenie średnie (38%) lub wyższe (34,6%). Kompetencjami, na które pracodawcy zwracali najczęściej uwagę, były: **komunikatywność, zaangażowanie, orientacja na cel, organizacja pracy, samodzielność**²³. W innym badaniu przeprowadzonym na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie wśród badanych przedsiębiorców prowadzących rekrutację pracowników za najważniejsze cechy poszukiwanych kandydatów do pracy uznano umiejętność nawiązania kontaktu z innymi ludźmi (97%) oraz samoorganizacja pracy i przejawianie inicjatywy (94%). Bardzo ważna okazuje się być dyspozycyjność (88%). Umiejętność wyszukiwania i analizy informacji oraz wyciągania wniosków jest równie często wskazywana co sprawność fizyczna (73%). O ile sprawność fizyczna nie stanowi problemu u kandydatów (w pełni spełniają oczekiwania odpowiednio 82% badanych), o tyle duży problem stanowi umiejętność wyszukiwania i analizy informacji oraz wyciągania wniosków (tylko 35%). Taki rozkład odpowiedzi potwierdza niedostosowanie systemu edukacji do rynku pracy. Co ważne, nie chodzi o posiadanie przez kandydatów odpowiednich konkretnych umiejętności, a raczej o braki w podstawowych, ogólnych umiejętnościach, takich jak wnioskowanie czy logiczne łączenie informacji. Kandydat, a potem pracownik z takimi umiejętnościami potrafi łatwo i szybko nadrobić inne braki. Jednocześnie jest to umiejętność uniwersalna, a zatem powinna być kształcona wśród uczniów od najmłodszych lat. W przemyśle istotnie częściej wskazuje się na: sprawność fizyczną (92%), obsługę, montowanie i naprawę urządzeń technicznych (64%). W sektorze budownictwa istotnie częściej wskazuje się na sprawność fizyczną (94%) natomiast w handlu i naprawie pojazdów samochodowych istotnie częściej wskazuje się na wykonywanie obliczeń (64%). W opiece zdrowotnej i pomocy społecznej istotnie częściej wskazuje się na obsługę komputera i korzystanie z Internetu (83%), a w edukacji na kontakty z innymi ludźmi (100%), obsługę komputera i korzystanie z Internetu (80%), organizowanie i prowadzenie prac biurowych (67%) oraz zdolności artystyczne i twórcze (53%)²⁴.

Do zawodów najczęściej uznawanych za deficytowe w województwie lubelskim należą:

²⁰ Tamże, str. 25

²¹ Tamże, str. 59

²² Potrzeby i oczekiwania pracodawców. Raport z badań ilościowych wśród pracodawców województwa lubelskiego zatrudniających co najmniej 10 pracowników (I i II fala badania)

²³ Na podstawie „Barometr zawodów 2016. Raport podsumowujący badanie w województwie lubelskim”, Kraków 2015

²⁴ Potrzeby i oczekiwania pracodawców w województwie lubelskim. Raport z badań, Lublin 2013, str. 43 – 44

- Samodzielny księgowy
- Kierowca ciągnika siodłowego
- Przedstawiciel handlowy
- Diagnosta samochodowy
- Spawacz metodą MIG/MAG
- Kierowca autobusu
- Lakiernik samochodowy
- Spawacz metodą TIG
- Szef kuchni²⁵.

Przy czym zwraca się uwagę na zwiększające się zapotrzebowanie wśród zawodów takich jak: kierowca ciągnika siodłowego, przedstawiciel handlowy, nauczyciel przedmiotów zawodowych, opiekunowie osób starszych i niepełnosprawnych, pielęgniarki, pracownicy sprzedaży internetowej, sprzedawcy i kasjerzy, lekarze, inżynierowie mechanicy, kierownicy sprzedaży, krawcy i pracownicy produkcji odzieży, nauczyciele praktycznej nauki zawodu, pracownicy fizyczni²⁶. W perspektywie wieloletniej (do 2022 r.) do grup zawodów o największym popycie w województwie lubelskim należą: specjaliści ds. ekonomicznych i zarządzania, sprzedawcy i pokrewni, rolnicy produkcji towarowej oraz robotnicy budowlani i pokrewni. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że prognozowany wzrost liczby zatrudnionych dotyczył będzie przede wszystkim zawodów z grupy: specjaliści, technicy i inny średni personel, przy względnie stabilnej liczbie zatrudnionych w grupie zawodów: pracownicy usług osobistych i sprzedawcy, i stałym systematycznym spadku w zawodach z grupy: rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy oraz pracownicy biurowi²⁷.

Główną rolę w rozwoju rynku pracy na przestrzeni kilku najbliższych lat (do 2020 r.) odgrywać będą podmioty prowadzące działalność w sektorze rolno – spożywczym, usług outsourcingowych oraz sektor informatyczny²⁸. Warto zauważyć, że dwa z tych sektorów są ściśle powiązane z inteligentnymi specjalizacjami regionalnymi (biotechnologia oraz informatyka) a szansą dla tego trzeciego jest rozwój infrastruktury informatycznej oraz wysokiej jakości i zaawansowanych produktów i usług teleinformatycznych. Jednocześnie opierając się na wynikach innych badań prognostycznych, liczba miejsc pracy ogółem w następnych latach będzie się nieznacznie zwiększać.

²⁵ Barometr zawodów 2016. Raport podsumowujący badanie w województwie lubelskim, Kraków 2015, str. 16

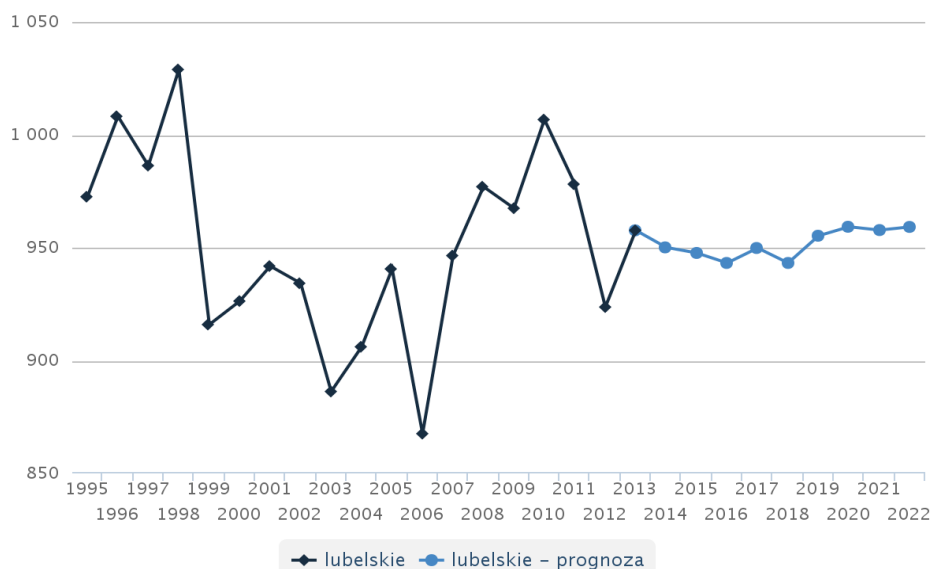
²⁶ Tamże, str. 14.

²⁷ www.prognozowaniezatrudnienia.pl, 22.09.2016r. – prosimy podać datę skorzystania ze strony internetowej.

²⁸ Prognoza rozwoju rynku pracy województwa lubelskiego, str. 24 – 25

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Wykres 8 Rozwój rynku pracy mierzony liczbą osób pracujących wg prognoz do 2022 roku

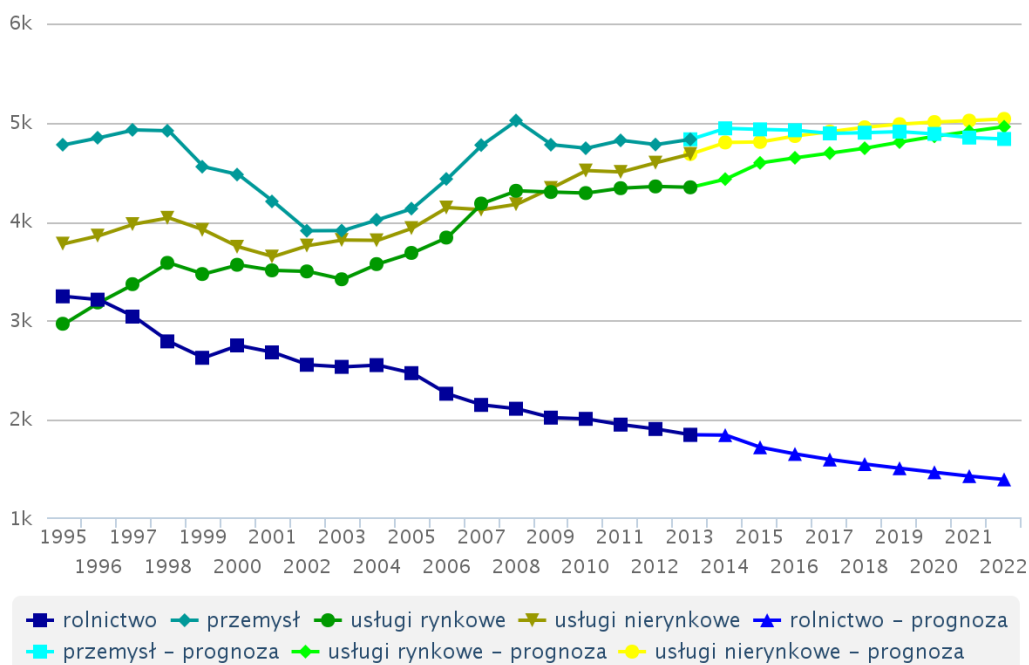

Highcharts.com

Źródło: www.prognozowaniezatrudnienia.pl, 22.09.2016 r.

Źródłem miejsc pracy powinny być przede wszystkim sektory usługowe (usługi rynkowe i nierynkowe) przy stabilnym sektorze przemysłowym oraz postępującym spadku liczby pracujących w sektorze rolnictwa.

Wykres 9 Zmiany w liczbie osób pracujących w wybranych sektorach gospodarki

Highcharts.com

Źródło: www.prognozowaniezatrudnienia.pl, 22.09.2016 r.

Wewnątrzregionalne bariery mobilności geograficznej na rynku pracy

Dostępność przestrzenna atrakcyjnych rynków pracy takich jak w stolicy regionu lub w innych dużych miastach województwa, jest jednym z czynników, które mogą determinować możliwości rozwoju zawodowego osób wchodzących i powracających na rynek pracy. Województwo lubelskie pod tym względem charakteryzuje się brakiem dostępności do autostrad oraz niewystarczającą sieć dróg ekspresowych i obwodnic usprawniających komunikację wewnątrzregionalną. Według danych GUS województwo lubelskie w 2014 r. charakteryzowało się **najniższym wskaźnikiem gęstości dróg ekspresowych w kraju (3,16 km/1000 km²; średnia dla Polski 9,61 km/1000 km²)**. Niekorzystne jest też nierównomierne rozłożenie sieci dróg krajowych i wojewódzkich oraz ich stan (dla 41% dróg wojewódzkich określono zły stan). Gęstość dróg publicznych o nawierzchni twardej w Polsce wyniosła w 2014r. 92 km/100 km², a w województwie lubelskim 86,1 km/100 km² (11 miejsce w kraju). Szczególnie słabą dostępnością transportową charakteryzują się północno – wschodnie i południowe krańce regionu. **Średni czas dojazdu do najbliższego miasta pełniącego istotne funkcje o charakterze subregionalnym w przypadku miast województwa lubelskiego wyniósł 36,8 minuty**. Najlepszą dostępnością w tej kategorii charakteryzuje się Świdnik oraz Kazimierz Dolny. Natomiast najgorsza dostępność komunikacyjna i transportowa dotyczy oddalonych od głównych szlaków komunikacyjnych i peryferyjnie położonych miast wschodniej Zamojszczyzny (Łaszczów, Tyszowce) oraz Roztocza (Krasnobród, Zwierzyniec, Józefów i Tarnogród). Miasta te należą również do ośrodków o jednych z najgorszych wskaźników dostępności komunikacyjnej w skali całego kraju²⁹. Braków w infrastrukturze transportowej nie rekompensuje stosunkowo dobrze rozwinięta sieć połączeń komunikacji autobusowej, a transport kolejowy nie stanowi alternatywy potrzeb komunikacyjnych ze względu na ubogą sieć kolejową (na terenie województwa znajduje się ok. 5% długości linii kolejowych w Polsce).

Efektywność urzędów pracy (job-matching efficiency of Public Employment Service)

Realizacja polityki rynku pracy w ramach zadań publicznych powiatów i Samorządu Województwa Lubelskiego należy do podstawowych filarów działań zorientowanych na wzrost zatrudnialności osób pozostających bez pracy. W 2015 roku dzięki wsparciu programów aktywnej polityki rynku pracy zatrudnienie uzyskało 18 899 osób. W tym najwięcej po stażach (ponad 10 tys. osób), w dalszej kolejności w wyniku uzyskania dotacji na podjęcie działalności gospodarczej (ponad 2,9 tys. osób), szkoleń (2,5 tys. osób), środków na dofinansowanie miejsc pracy (1,4 tys. osób) i w wyniku prac interwencyjnych (1,1 tys. osób). Województwo lubelskie należy do grupy województw, które notują najlepsze wskaźniki efektywności podstawowych instrumentów rynku pracy wdrażanych przez powiatowe urzędy pracy z wykorzystaniem środków publicznych tj. Funduszu Pracy oraz środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Społecznego. **Wg danych za rok 2014 osiągnięto efektywność zatrudnieniową na poziomie 82,2%** co pozwoliło regionowi uplasować się na drugiej lokacie, tuż za województwem opolskim, przy średnim wyniku dla

²⁹ Aneks diagnostyczny, str. 43 - 46

Polski wynoszącym 76,3%. Sytuacja wewnątrz regionu jest bardzo zróżnicowana. Najwyższą stopę ponownego zatrudnienia osoby bezrobotnej osiągnięto w PUP w Zamościu (96,2%), a zbliżone wyniki zaobserwowano w PUP w Parczewie (92,7%), PUP w Białej Podlaskiej (92%), PUP w Radzynie Podlaskim i Krasnymstawie (po 91,9%). Najniższa skuteczność zatrudnieniowa aktywnych instrumentów rynku pracy zanotowana została natomiast w PUP w Tomaszowie Lubelskim (68,8%) i Włodawie (69,4%). Efektywność kosztowa realizowanego przez PUP wsparcia, tj. koszt utworzenia jednego miejsca pracy (uzyskania zatrudnienia) wyniósł 11 174,52 zł. W województwie lubelskim tzw. koszt ponownego zatrudnienia osoby bezrobotnej wyniósł natomiast 10 543,36 zł, co jest konsekwencją wysokiej skuteczności realizowanych instrumentów rynku pracy. Tylko w województwie opolskim, kujawsko-pomorskim i wielkopolskim zanotowano niższe wydatki na uzyskanie zatrudnienia dla osób bezrobotnych. Wskaźniki efektywności kosztowej dotyczące poszczególnych form aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych są jednak mocno zróżnicowane. Najniższa wartość wskaźnika efektywności kosztowej została uzyskana w wyniku aktywizacji w formie szkoleń. Natomiast najwyższa efektywność kosztowa dotyczy tworzenia nowych miejsc pracy w formie dofinansowania podejmowania działalności gospodarczej i refundacji wyposażenia i doposażenia stanowisk pracy, co wynika z wysokiego kosztu uczestnictwa w tej formie wsparcia. W porównaniu do innych regionów Polski, lubelskie osiąga bardzo dobre wyniki nawet w tej najmniej efektywnej formie wsparcia. Gdyż w 2014 roku skuteczność szkoleń przygotowujących do wykonywania zawodu wyniosła 74,6% przy średniej dla kraju równej 55,6%. Był to równocześnie najlepszy wynik w kraju. Różnice pomiędzy regionami w ramach tego wskaźnika sięgają nawet 25 pp. Oprócz starannie dobieranych kierunków podnoszenia kwalifikacji osób bezrobotnych mogą o tym też decydować nakłady na aktywizację z wykorzystaniem tej formy wsparcia. Województwo należało do grupy regionów, w których efektywność kosztowa przekracza średni wskaźnik dla kraju. Wyniosła ona niespełna 5,5 tys. zł. Najlepsze wyniki – najniższy koszt doprowadzenia po odbyciu szkolenia do zatrudnienia 1 osoby - uzyskano w województwie mazowieckim (2.441,40 zł), natomiast najwyższą wartość odnotowano w województwie śląskim (6.160,93 zł). Efektywność zatrudnieniowa prac interwencyjnych również kształtowała się na wysokim poziomie i wyniosła w 2014 roku 88,3% i był to trzeci najlepszy wynik w porównaniu z innymi regionami (średnia dla kraju 83,2%). W przypadku robót publicznych skuteczność mierzona uzyskaniem zatrudnienia wyniosła natomiast 81,3% (trzecie miejsce wśród regionów, średnia dla kraju 72,3%). Równie dobre wskaźniki związane są z organizacją staży zawodowych, dla których wskaźnik ten przyjął wartość 77,7% (średnia krajowa 74,1%). Tradycyjnie najlepsze efekty przynoszą w kontekście uzyskania zatrudnienia środki przeznaczone na rozwój przedsiębiorczości, co wynika także z obowiązkowego okresu funkcjonowania przedsiębiorstwa zgodnie z przepisami o udzielaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorcy. Najniższy koszt doprowadzenia do zatrudnienia 1 osoby uzyskano w województwie wielkopolskim (17.915,41 zł), natomiast najwyższą wartość odnotowano w województwie zachodniopomorskim (22.464,85 zł). W województwie lubelskim średni koszt sukcesu tej formy wsparcia plasował się w środku stawki pośród wszystkich regionów Polski i wyniósł 20 196,30 zł³⁰.

Pomimo tego że wskaźniki zaprezentowane powyżej świadczą o wysokim poziomie skuteczności Publicznych Służb Zatrudnienia na poziomie regionalnym, osoby bezrobotne niezbyt dobrze oceniają funkcjonowanie urzędów pracy. Wg danych pochodzących z badania

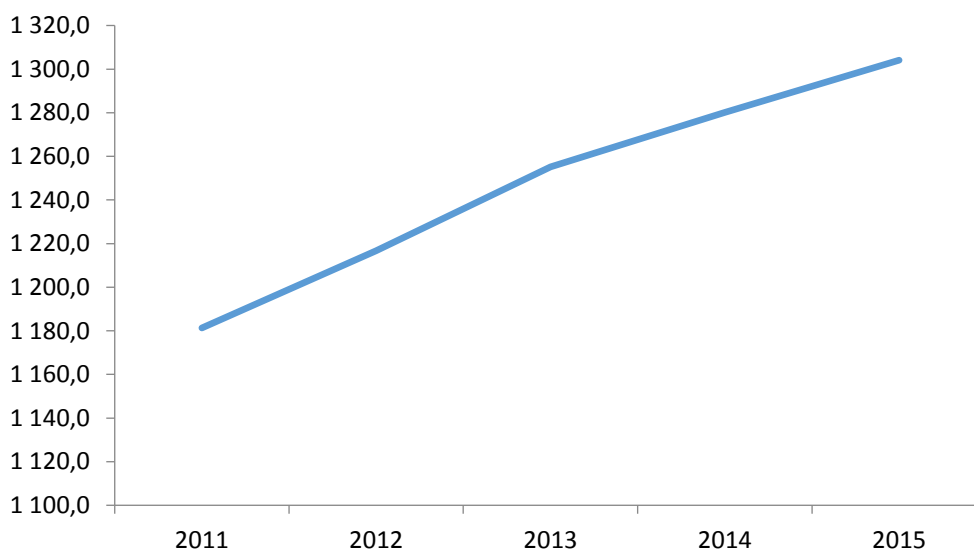
³⁰ Efektywność podstawowych form aktywizacji zawodowej realizowanych w ramach programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej w 2014 r., MPiPS, Warszawa 2015.

przeprowadzonego w 2014 roku w ramach projektu Bilans Kapitału Ludzkiego, 78% zarejestrowanych bezrobotnych z terenu województwa lubelskiego było niezadowolonych z usług właściwego dla nich powiatowego urzędu pracy. Obok województwa łódzkiego, warmińsko-mazurskiego i śląskiego region lubelski należał do grupy outsiderów pod tym kątem (dane dla Polski – 70%). Najlepsze wyniki zanotowano w województwie mazowieckim (51%), lubuskim i podlaskim (58%). Warto podkreślić, że osoby aktywnie poszukujące pracy częściej wyrażają swoje niezadowolenie, niż ma to miejsce w przypadku osób zarejestrowanych, zachowujących się pasywnie³¹.

Rozwój przedsiębiorczości

W 2015 roku w województwie lubelskim funkcjonowało **173 184 podmiotów gospodarczych**. Zdecydowana większość z nich zalicza się do najniższej klasy wielkości tj. mikroprzedsiębiorstw zatrudniających od 0 – 9 pracowników (niespełna 96% wszystkich podmiotów gospodarki narodowej). Małe podmioty liczące od 10 – 49 pracowników stanowiły 3,3%, średnie (50 – 249 pracowników) – 0,7%, natomiast dużych podmiotów, powyżej 250 pracowników było najmniej, bo zaledwie 1000, tj. 0,08%.

Wykres 10 Zmiany w liczbie podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w województwie lubelskim w latach 2011 - 2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

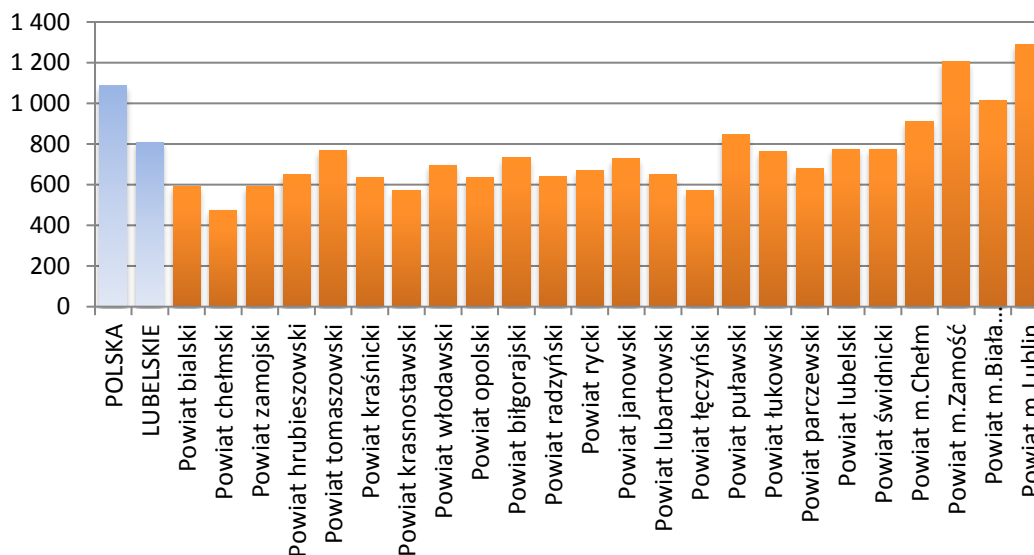
Systematycznie rośnie liczba podmiotów gospodarczych działających na terytorium województwa lubelskiego w 2011 było ich 162 095 i do ubiegłego roku ich liczba zwiększyła się o 11 089 podmiotów. Co symptomatyczne, wskaźniki rozwoju przedsiębiorczości w województwie są niższe niż średnia w kraju. W ubiegłym roku na **10 tys. ludności przypadało 809 podmiotów gospodarczych widniejących w systemie REGON**. Tylko 5 powiatów przekracza średnią wojewódzką. Są to przede wszystkim miasta na prawach powiatu tj.: Lublin (z najwyższym poziomem wskaźnika wynoszącą 1289), Zamość (1204), Biała Podlaska (1015) i Chełm (909) oraz powiat puławski (846). Dwa powiaty: miasto Chełm i Lublin przekraczają tym samym uśrednioną wartość wskaźnika dla Polski (1089). Na

³¹ Polski rynek pracy – aktywność zawodowa i struktura wykształcenia, PARP 2015, str. 107

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

przeciwnym biegunie znajdują się powiaty chełmski (475), łączyński (571) i krasnostawski (573).

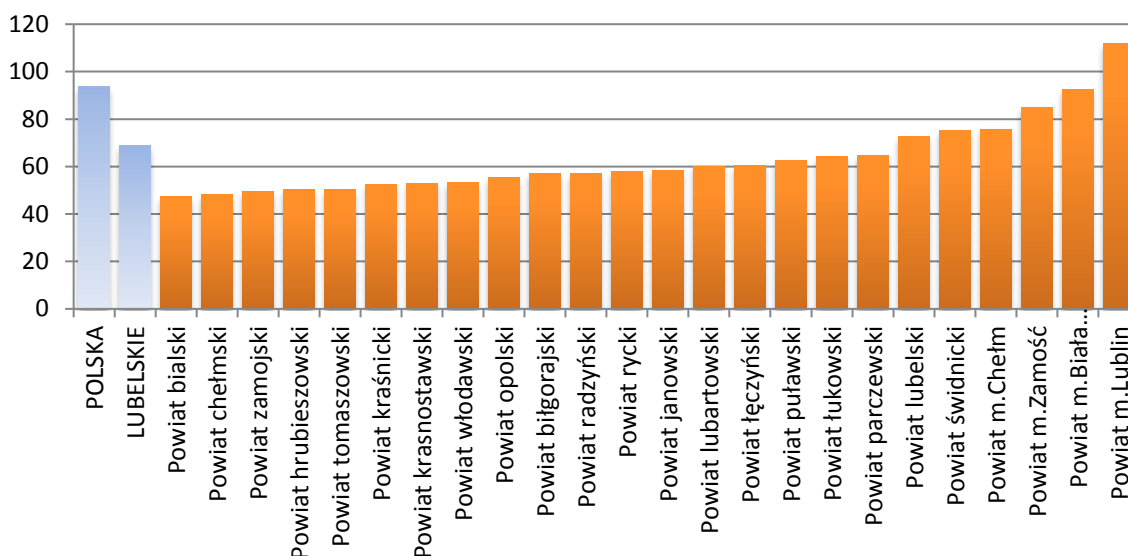
Wykres 11 Wewnątrzregionalne zróżnicowanie rozwoju przedsiębiorczości wg wskaźnika dot. podmiotów wpisanych do REGON na 10 tys. ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

Województwo lubelskie przynależy do grupy województw z najniższym w kraju wskaźnikiem przedsiębiorczości. Wg danych za 2015 r. **na 10 tys. ludności odnotowano 69 nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (średnia dla kraju 94)**. Pod tym względem lubelskie wyprzedza jedynie województwo podkarpackie i opolskie (po 67 podmiotów). Do województwo o najwyższej liczbie nowych podmiotów należą: mazowieckie (128), pomorskie (114), zachodniopomorskie (109) i dolnośląskie (105). Jednocześnie region zajmuje przedostatnie miejsce jeżeli chodzi o liczbę podmiotów gospodarki narodowej wyrejestrowanych z rejestru (58, średnia dla kraju – 76), co może świadczyć o relatywnie pozytywnej koniunkturze w regionie i względnej trwałości istniejących przedsiębiorstw. Na koniec 2015 r. liczba nowo zarejestrowanych podmiotów wyniosła 14 723 i była niższa niż w 2014 r., w którym liczba nowo zarejestrowanych podmiotów sięgnęła niemal 15,3 tys.

Wykres 12 Jednostki w systemie regon zarejestrowane w 2015 roku na 10 tys. ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

Liczba podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych na 10 tys. ludności była w województwie najwyższa w Lublinie (112), który zdecydowanie wyprzedza pozostałe powiaty województwa. Stosunkowo wysoki poziom tego wskaźnika osiągnięto również w dwóch innych miastach na prawach powiatu tj. w Białej Podlaskiej (92) i w Zamościu (85). Na czwartym miejscu znajduje się natomiast Chełm. Świadczy to o znaczącej funkcji byłych miast wojewódzkich i o sile przyciągania do tych rynków pracy i możliwości rozwoju przedsiębiorczości. Z kolei jeśli chodzi o powiaty, w których odnotowano najmniejszą liczbę nowych podmiotów na 10 tys. Ludności, były to powiat biały (47), chełmski (48) i zamojski (49). Warto także podkreślić, że bilans podmiotów zarejestrowanych i wyrejestrowanych jest dodatni niemal we wszystkich powiatach województwa. Jedynie w powiecie włodawskim w ubiegłym roku w wyniku fluktuacji nie zwiększyła się liczba podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON (0). Jest to najprawdopodobniej jedna z przyczyn słabości tego rynku pracy, który charakteryzuje się również niekorzystnymi wskaźnikami związanymi z poziomem bezrobocia i liczbą osób rejestrujących się w PUP. Do powiatów o nieznacznej przewadze podmiotów nowo zarejestrowanych w stosunku do wyrejestrowanych należą również: Chełm (2), powiat puławski i janowski (3) oraz chełmski (4) i biłgorajski (5). Najlepsze wyniki w tym zakresie zanotowano w Białej Podlaskiej (28), Lublinie (17) i powiecie lubelskim (15).

System wspierania przedsiębiorczości

System wspierania przedsiębiorczości i przedsiębiorstw w Polsce obejmuje podmioty działające na trzech poziomach: krajowym (m.in. Ministerstwo Gospodarki, Bank Gospodarstwa Krajowego S.A., Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości), wojewódzkim (m.in. Urzędy Marszałkowskie, Regionalne Instytucje Finansujące) i lokalnych usługodawców. Ostatni poziom obejmuje organizacje zarejestrowane w Krajowym Systemie Usług dla MSP, w tym m.in. Punkty Konsultacyjne KSU, Fundusze Poręczeń Kredytowych, Fundusze Pożyczkowe, Krajowa Sieć Innowacji, które z kolei współpracują z innymi znanymi sieciami,

takimi jak Enterprise Europe Network. Podmioty te są odpowiedzialne za formułowanie strategii, programów i wdrażanie działań na rzecz wsparcia przedsiębiorczości³².

Na poziomie regionalnym istotne ogniwo wsparcia stanowią instytucje samorządowe. Działania wdrożeniowe są realizowane przez Urzędy Marszałkowskie lub podległe im instytucje. Ich głównym celem, oprócz promocji przedsiębiorczości w regionach, jest zapewnienie przedsiębiorcom oraz osobom planującym rozpoczęcie działalności gospodarczej rzetelnych informacji w zakresie:

- programów wsparcia wdrażanych na szczeblu centralnym i regionalnym,
- podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej,
- możliwości korzystania z pomocy o charakterze doradczym, szkoleniowym i finansowym.

Istotne znaczenie dla rozwoju przedsiębiorczości, zarówno w fazie kreowania nowych podmiotów, fazie ich wczesnego rozwoju, jak również w odniesieniu do działalności inwestycyjnej firm, mają środki uruchamiane w ramach współfinansowania unijnego pochodzącego zarówno z Europejskiego Funduszu Społecznego jak i z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. System wsparcia inwestycyjnego podmiotów gospodarczych nie przynosi jednak spodziewanych efektów związanych z rozwojem rynku pracy. Realizowane przez firmy przedsięwzięcia inwestycyjne w okresie programowania 2007 – 2013 bowiem w niewielkim stopniu miały wpływ na wzrost zatrudnienia netto³³. Dotyczy to zarówno liczby wygenerowanych miejsc pracy jak i ich jakości. Jednocześnie wsparcie w obszarze konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, które dotychczas było realizowane, cechuje się relatywnie większą skalą oddziaływania na rozwój firm o mniejszym potencjale rozwojowym.

Na szczeblu wykonawczym funkcjonują bezpośredni usługodawcy, czyli instytucje i organizacje wyspecjalizowane we wdrażaniu instrumentów wsparcia przedsiębiorczości. Szczególną rolę w tym systemie odgrywa Krajowy System Usług (KSU). Jest to koordynowana przez PARP sieć ok. 220 współpracujących ze sobą organizacji świadczących usługi dla przedsiębiorców i osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej. Misją KSU jest rozwój przedsiębiorczości poprzez zapewnienie wysokiej jakości usług w kluczowych obszarach wymagających wsparcia państwa. Zadaniem KSU jest udzielanie kompleksowych usług dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej oraz możliwości korzystania z zewnętrznych źródeł na jej finansowanie. W skład sieci KSU wchodzi Punkty Konsultacyjne KSU, Krajowa Sieć Innowacji, fundusze pożyczkowe i poręczeniowe oraz podmioty świadczące usługi systemowe i testujące usługi pilotażowe. Usługi systemowe i pilotażowe KSU oferowane są według jednolitych monitorowanych standardów; określając przede wszystkim zakres i rezultat danej usługi. Istotnym elementem standardu jest to, że konsultant przed przystąpieniem do realizacji usługi diagnozuje potrzeby klienta oraz dobiera zakres usługi do jego potrzeb. Usługi KSU są świadczone bezpłatnie (usługi informacyjne) lub dofinansowane (usługi doradcze z zakresu szeroko rozumianego rozwoju przedsiębiorczości oraz instrumentów wsparcia dla przedsiębiorców). Do świadczenia tych usług podmioty, spośród spełniających standard KSU, wybierane są w drodze ogólnopolskich konkursów³⁴. W województwie lubelskim status podmiotu świadczącego usługi w ramach

³² Przedsiębiorczość w Polsce, MR 2013, str. 119

³³ Ocena wpływu dotacji z RPO WL na wzrost konkurencyjności oraz innowacyjności beneficjentów z sektora MŚP, Lublin 2013, str. 100

³⁴ Przedsiębiorczość w Polsce, str. 119

tego renomowanego systemu uzyskało 16 instytucji otoczenia biznesu zlokalizowanych przede wszystkim w stolicy województwa (10 organizacji), ale także w takich miejscowościach jak Biała Podlaska (2), Biłgoraj, Puławy, Chełm i Zamość (po jednym podmiocie)³⁵. Trzeba jednocześnie podkreślić, że prowadzone na terenie województwa lubelskiego badania wskazują niechętnie wykorzystywanie instytucji otoczenia biznesu w związku z tworzeniem przewagi konkurencyjnej lubelskich przedsiębiorstw. Korzysta z nich zdecydowana mniejszość podmiotów (wg niektórych badań zaledwie co 7 podmiot)³⁶.

Promocja przedsiębiorczości obejmuje również działania związane z poszukiwaniem alternatywnych miejsc pracy dla osób doświadczających bezrobocia. Głównym elementem systemu w tym zakresie jest wsparcie szkoleniowo-doradcze oraz dokapitalizowanie nowo powstałych przedsiębiorstw. Źródła finansowania działalności nowo utworzonych podmiotów w pierwszym okresie ich funkcjonowania na rynku pochodzą z instrumentów bankowych, środków przeznaczanych na rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, z PFRON, środków Funduszu Pracy. Jednym z głównych narzędzi finansowania samozatrudnienia osób bezrobotnych w ostatnich latach są jednak środki z Europejskiego Funduszu Społecznego. Instrumenty wykorzystane w ramach poprzedniej perspektywy finansowej zostały pozytywnie zweryfikowane w ramach prowadzonych ewaluacji. Choć w kontekście doświadczeń z realizacji PO KL warto zwrócić uwagę na kilka wniosków z przeprowadzonego w tym zakresie badania ewaluacyjnego:

- Tylko 55% badanych respondentów przyznała, że dotacja, którą otrzymali, była zdecydowanie lub raczej wystarczająca na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Natomiast dla **45% badanych przekazane w ramach dotacji środki finansowe nie były wystarczające** do sfinansowania inwestycji związanych z uruchomieniem działalności gospodarczej, przy czym więcej osób „niezadowolonych” otrzymało dotację za pośrednictwem PUP, której wartość była istotnie mniejsza niż w przypadku działań prowadzonych przez inne podmioty.
- W rok po zakończeniu udziału w projekcie wskaźnik przeżywalności utworzonych przedsiębiorstw zweryfikowano na poziomie 42,9% podmiotów, a 43% podmiotów zostało wykreślonych z CEIDG
- Wsparcie udzielane przez PUP dla osób bezrobotnych zostało ocenione jako mniej kompleksowe niż wsparcie realizowane przez inne podmioty, co było konsekwencją stosowania w ramach projektów PUP standardowych rozwiązań związanych z wydatkowaniem Funduszu Pracy i praktyką PUP, zgodnie z którą przygotowanie merytoryczne osoby ubiegającej się o dotację nie stanowi standardu realizacji tego typu usług.
- Firmy, na których powstanie dotacji udzielał PUP, rzadziej zatrudniały pracowników niż podmioty powstałe w projektach realizowanych przez inne organizacje.
- Ograniczony wpływ na rynek pracy – **dominującą formą zatrudnienia pracowników w nowo powstałych firmach były umowy cywilno-prawne oraz umowy na czas określony**³⁷.

³⁵ www.ksu.parp.gov.pl

³⁶ Por. Ocena wpływu dotacji z RPO WL na wzrost konkurencyjności oraz innowacyjności beneficjentów z sektora MŚP, Lublin 2013 oraz Ocena zapotrzebowania na realizację usług rozwojowych w odniesieniu do potrzeb przedsiębiorców z województwa lubelskiego, Lublin 2015

³⁷ Ocena skuteczności i trwałości wsparcia skierowanego na rozwój przedsiębiorczości w projektach realizowanych w ramach PO KL na terenie województwa lubelskiego, Poznań 2014, str. 3, 38 – 39, 87.

- Nowo powstałe podmioty cechowały się przede wszystkim: **prowadzeniem działalności na rynku lokalnym; niskim poziomem przychodów (do 50 tys., zł), niskim poziomem konkurencyjności na rynku**³⁸

Jakkolwiek wyniki tego samego badania potwierdzają, jak ważne jest realizowanie schematów rozwoju przedsiębiorczości pod kątem pobudzania rynku pracy i tworzenia alternatyw zatrudnienia na rynku pracy z ograniczoną liczbą ofert pracy. Bowiem niespełna 60% badanych wskazało, że bez wsparcia finansowego z EFS nie zdecydowałyby się na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Przy czym wydaje się, że dofinansowanie miało większy wpływ na podejmowanie decyzji przez kobiety niż przez mężczyzn³⁹.

Niezmienne od wielu lat wśród barier rozwoju przedsiębiorczości przedsiębiorcy i eksperci dostrzegają nadmierne obciążenia fiskalne. Potwierdzają to zarówno badania ogólnopolskie jak i regionalne⁴⁰. Towarzyszy temu skomplikowany system podatkowy oraz prawne uwarunkowania funkcjonowania podmiotu w danej branży czy sektorze. Ważną barierą rozwoju stanowią również wysokie koszty siły roboczej oraz dostępność zasobów rynku pracy o odpowiadających pracodawcom kwalifikacjach i kompetencjach. Ponadto w pierwszej fazie prowadzenia działalności gospodarczej występują znaczne trudności z jej dokapitalizowaniem. Do barier rozwojowych, choć ma to znaczenie tylko z perspektywy pojedynczych podmiotów, przedsiębiorcy zaliczają także wysoką konkurencyjność innych firm. Wskazane powyżej bariery niemal w takim samym stopniu dotyczą podmiotów z sektora mikro, co średnich firm⁴¹.

Inteligentne specjalizacje regionalne

Biogospodarka – koncentruje się na wykorzystaniu zasobów gleby, wody i różnorodności biologicznej środowiska; korzysta ze wsparcia takich dziedzin nauki jak: biologia, chemia, biochemia, biofizyka, biotechnologia, medycyna, ekologia, nanotechnologia, ekonomia; dotyczy przede wszystkim sektora rolno-spożywczego, ale obejmuje również odnawialne źródła energii, przemysł chemiczny i farmaceutyczny, produkcję roślinną i zwierzęcą oraz produkcję pasz. Podmiotami, które szczególnie powiązane są z biogospodarką, są firmy należące do sektora rolno – spożywczego.

Medycyna i zdrowie – stanowi uzupełnienie wiodącej inteligentnej specjalizacji województwa, jaką jest biogospodarka, szczególnie w ramach biotechnologii i nanotechnologii medycznej; obejmuje w głównej mierze sektor ochrony zdrowia (usługi medyczne) oraz przetwórstwo przemysłowe. Rozwój tego obszaru inteligentnych specjalizacji będzie możliwy przede wszystkim z wykorzystaniem potencjałów rozwojowych i innowacyjności podmiotów gospodarczych działających w przemyśle farmaceutycznym.

Informatyka i automatyka – obszar ten definiowany jest poprzez wysokie technologie oparte na rozwiązaniach cyfrowych, obejmuje oprócz mechatroniki, także dziedziny optoelektroniki, fotoniki, automatyki i robotyki. Rozwój generowany będzie przede wszystkim przez sektor informatyczny.

Energetyka niskoemisyjna – opiera się na istniejących w województwie lubelskim potencjałach rozwoju energetyki uwarunkowanych historycznym rozwojem

³⁸ Tamże, str. 42

³⁹ Tamże, str. 83

⁴⁰ Por. Potrzeby i oczekiwania przedsiębiorców, Lublin, str. 63 i 85, Przedsiębiorczość w Polsce, str. 135

⁴¹ Potrzeby i oczekiwania przedsiębiorców, Lublin, str. 85

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

konwencjonalnych źródeł energii opartych na bogatych zasobach węgla kamiennego i gazu, jak również źródeł energii odnawialnej, opierających się na korzystnych uwarunkowaniach dla produkcji energii z wody, wiatru, słońca i biomasy.

Wnioski i rekomendacje wynikające z analizy sytuacji społeczno-ekonomicznej dla wdrażania EFS w obszarze rynku pracy w województwie lubelskim

- Wsparcie świadczone w obszarze rynku pracy powinno mieć zindywidualizowany charakter, być dopasowane do predyspozycji, potrzeb i preferencji zawodowych osób korzystających z różnych form aktywnej polityki rynku pracy.
- Należy w dalszym ciągu kontynuować działania ukierunkowane na aktywizację osób po 50 roku życia, wykorzystanie ich potencjału i zapobieganie przedwczesnemu wychodzeniu z rynku pracy.
- Należy podejmować działania kształtujące pozytywny wizerunek osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy w kontekście przełamania stereotypów tj. osób z niepełnosprawnościami, osób pow. 50 roku życia oraz kobiet.
- Warto podejmować działania nakierowane na diagnozę zarówno oczekiwania pracodawców, jak i diagnozę ewentualnych braków pracowników w zakresie kluczowych kompetencji miękkich.
- Istotnym instrumentem aktywizacji zawodowej może być rozwój przedsiębiorczości – należy wspierać działania ukierunkowane na tworzenie nowych podmiotów gospodarczych / samozatrudnienie.
- Zwiększenia wymaga intensywność działań mających na celu zbliżenie sektora pracodawców z sektorem naukowym.
- Należy zwiększyć i zmodyfikować zakres współpracy instytucji rynku pracy z pracodawcami w celu lepszego dopasowania niewykorzystanych zasobów pracy do potrzeb pracodawców.
- Wsparcie ukierunkowane na rynek pracy powinno być powiązane z inteligentnymi specjalizacjami regionalnymi, tak by całość interwencji wspierała sektory rozwojowe województwa (w tym sektor rolno-spożywczy, sektor usług outsourcingowych, sektor farmaceutyczny i sektor informatyczny).
- Interwencja publiczna powinna wspierać zmiany w strukturze osób pracujących w województwie tj. ograniczenie liczby osób pracujących w rolnictwie przede wszystkim na rzecz sektora przemysłu i usług.
- Zastosowanie instrumentów zwrotnych w mniejszym stopniu przełoży się na rozwój przedsiębiorczości niż ma to miejsce w przypadku dotacji. Wsparcie przedsiębiorczości w województwie lubelskim stanowi bowiem przede wszystkim alternatywę dla miejsc pracy najemnej, a nowo powstałe podmioty są w słabej kondycji finansowej. Zobowiązanie do zwrotu otrzymanego wsparcia, nawet przy założeniu niewielkich kosztów pożyczki, doprowadzić może do obniżenia liczby osób zainteresowanych rozpoczęciem własnej działalności gospodarczej ze względu na ryzyko niepowodzenia i związanych z tym konsekwencji finansowych.

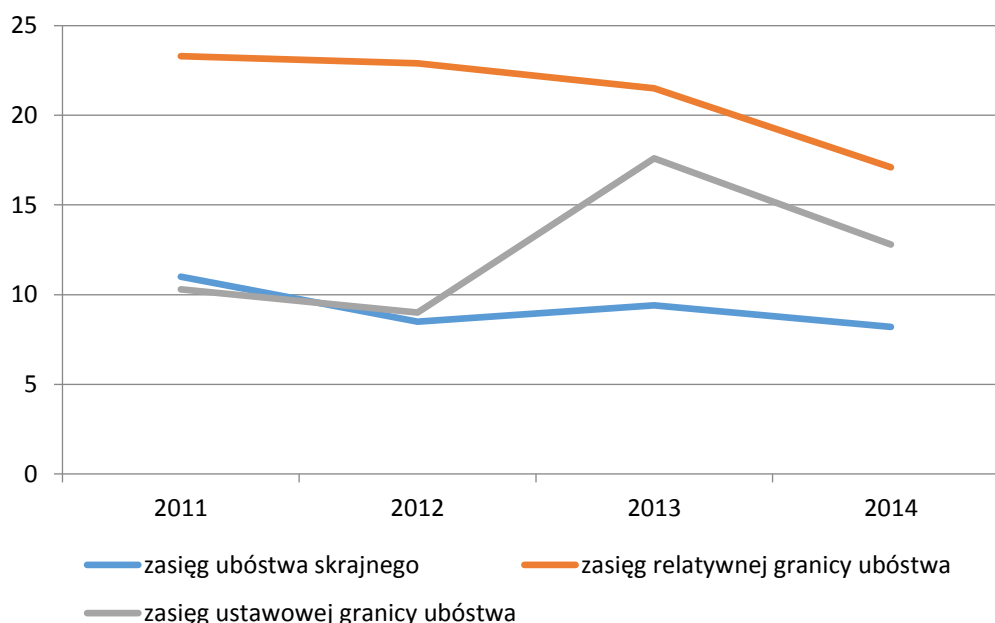
INTEGRACJA SPOŁECZNA

Wykluczenie społeczne

Interwencja publiczna w obszarze włączenia społecznego i ograniczania ubóstwa powiązana jest ściśle ze statusem materialnym mieszkańców i zamożnością terytorium. Szacowany **produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca** w województwie lubelskim w 2014 roku wyniósł w **PLN 31 233 zł tj. 69,9% średniej krajowej (44 670)**. Łącznie region wypracował 3,9% PKB⁴² Polski. Wartość podanych wskaźników w stosunku do 2012 roku nieznacznie wzrosła zarówno w odniesieniu do udziału regionu w generowaniu PKB dla kraju (o 0,1 pp.), jak i w kwocie (wzrost o nieco ponad 3 tys. zł). Na niskie wskaźniki PKB z pewnością wpływ ma niekorzystna struktura pracujących w gospodarce województwa lubelskiego ze stosunkowo dużym udziałem osób pracujących w rolnictwie i niższymi niż w kraju odsetkami osób pracujących w przemyśle.

W 2015 rok **wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym – mierzony jako odsetek osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej relatywnej granicy ubóstwa – w regionie przyjął wartość 17,1** (Polska 16,2). W porównaniu do innych województw wschodniej części Polski sytuacja pod tym kątem jest w lubelskim najlepsza. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem w województwie podkarpackim wyniósł 21,1, podlaskim - 23,9, świętokrzyskim - 22,6, a warmińsko-mazurskim - 26,0. Jednocześnie 8,2% osób zamieszkiwało w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej granicy ubóstwa skrajnego (poniżej minimum egzystencji). Podczas gdy w Polsce odsetek takich osób wyniósł w 2015 roku 7,4.

Wykres 13 Zmiany wskaźników pomiaru zasięgu ubóstwa na przestrzeni 2011 – 2014 w województwie lubelskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ubóstwo w Polsce w latach 2013 i 2014, str. 60

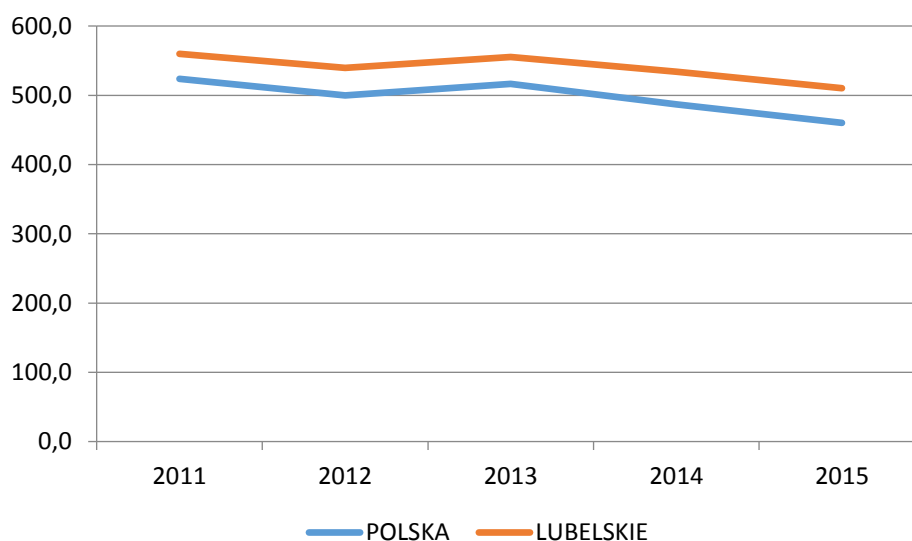
⁴² Wstępne szacunki PKB według województw 2014;

11,4% osób z terenu województwa zamieszkiwało w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej ustawowej granicy ubóstwa. Wskaźnik ten osiągnął wartość niższą niż średnia dla Polski – 12,2 oraz w pozostałych województwach regionu wschodniego kraju: podkarpackie - 15,3, podlaskie - 18,0, warmińsko mazurskie – 21,0, świętokrzyskie - 17,2⁴³.

Dane dotyczące zmian wartości wskaźników związanych z pomiarem ubóstwa świadczą o tendencji malejącej. Przy rosnącym PKB na jednego mieszkańca należy się spodziewać, że w najbliższych latach w dalszym ciągu zasięg ubóstwa będzie się pomniejszał. Przypuszczać można, że wraz ze zmniejszaniem się odsetka osób zamieszkujących gospodarstwa domowe o wydatkach poniżej granicy ubóstwa sytuacja pod tym względem będzie się polaryzować tj. rosnąć będą różnice pomiędzy osobami żyjącymi w gospodarstwach domowych o bardzo dobrej kondycji finansowej i osób ubogich, a skutki ubóstwa mogą być bardziej dla nich dotkliwe.

Konsekwencją zmniejszania się zasięgu ubóstwa są także dane dotyczące korzystania ze świadczeń systemu pomocy społecznej. Dynamika zmian (spadku liczby osób objętych pomocą na 10 tys. mieszkańców) jest bardzo podobna do sytuacji w kraju. Choć można zaobserwować, że spadek analizowanego wskaźnika w odniesieniu do województwa lubelskiego nie jest tak dynamiczny, jak ma to miejsce w przypadku danych dla Polski. W 2011 roku w województwie z pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców korzystało o 36 osób więcej niż w średnia dla Polski, natomiast w ubiegłym roku różnica ta wyniosła już 50 osób.

Wykres 14 Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia z pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

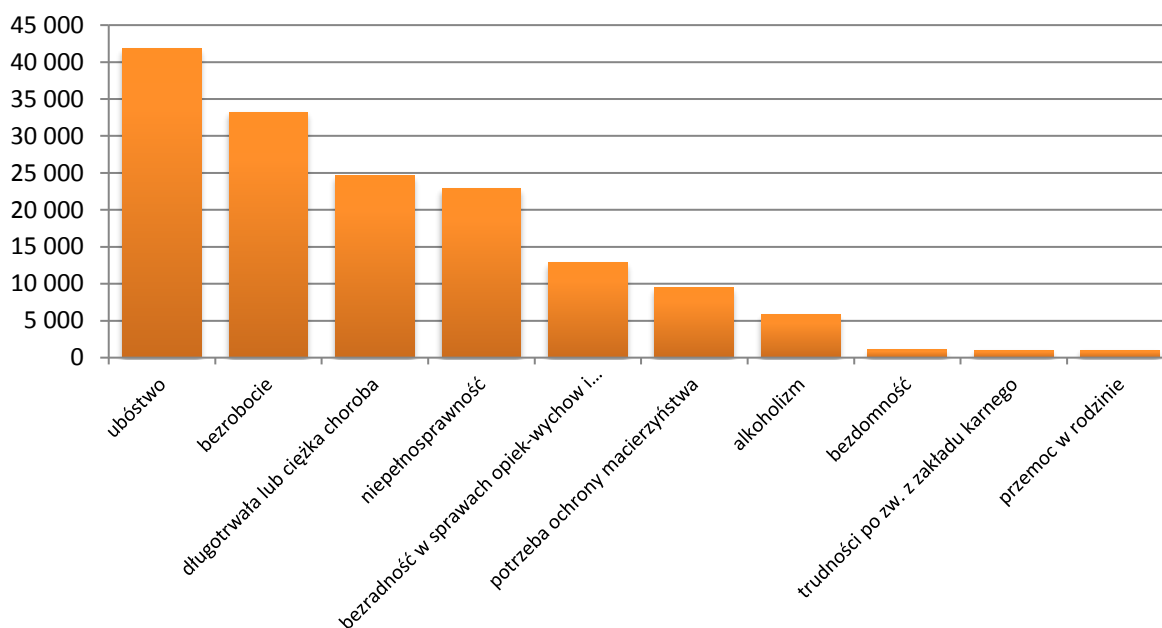
Do głównych przyczyn korzystania ze świadczeń pomocy społecznej niezmiennie od wielu lat należy bezrobocie (27%) i ubóstwo (21%). Do ważnych determinant wykluczenia społecznego i zagrożenia ubóstwa należy również stan zdrowia mieszkańców. Bowiern 31% wszystkich decyzji o przyznaniu świadczeń pomocy społecznej wynikało

⁴³ Ubóstwo w Polsce w latach 2013 i 2014, Warszawa 2015, str. 16

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

ze stwierdzenia barier funkcjonowania w społeczeństwie wynikających z długotrwałej lub ciężkiej choroby (16%) oraz doświadczenia niepełnosprawności (15%). Istotnym problemem w skali udzielanych świadczeń pomocy społecznej są również zagadnienia dysfunkcji rodzin w obszarze opieki i wychowania. Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i gospodarstwa domowego dotyczyła niemal co dziesiątej decyzji wydanej przez jednostki organizacyjne pomocy społecznej (8%), natomiast 6% udzielanej pomocy wynikało z potrzeby ochrony macierzyństwa.

Wykres 15 Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej wg wybranych powodów otrzymania (decyzje)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

Do mniej licznych przyczyn objęcia wsparciem w ramach pomocy społecznej należą uzależnienia od alkoholu obejmujące 5,8 tys. osób, bezdomność – 1,1 tys. osób, trudności funkcjonowania po zwolnieniu z zakładu karnego i problem stosowania przemocy w rodzinie – po 1 tys. decyzji o przyznaniu świadczeń. Pozostałe przyczyny udzielania świadczeń w skali województwa nie były tak liczne. Problemy społeczne związane z występowaniem najmniej licznych powodów udzielania świadczeń pomocy społecznej mają związek przede wszystkim, z występowaniem czynników zewnętrznych w stosunku do osób doświadczających tych problemów. Należą do nich: zdarzenia losowe – 348, sytuacja kryzysowa – 212, sieroctwo – 154, narkomania – 149, trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą – 66, klęska żywiołowa lub ekologiczna – 49. Nie zarejestrowano żadnego przypadku działań pomocy społecznej ze względu na potrzebę ochrony ofiar handlu ludźmi.

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Tabela 4 Główne powody przyznawania świadczeń pomocy społecznej (decyzje) w województwie lubelskim w 2015 r. – sytuacja w powiatach

Obszar										
	ubóstwo	bezdomność	potrzeba ochrony macierzyństwa	bezrobocie	niepełnosprawność	dlugotrwała lub ciężka choroba	bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa	przemoc w rodzinie	alkoholizm	zdarzenie losowe
LUBELSKIE	41 823	1 104	9 429	33 231	22 935	24 672	12 833	1 030	5 819	348
Powiat bialski	2 145	30	1 009	2 180	1 061	1 294	1 085	33	341	20
Powiat biłgorajski	1 671	24	582	1 116	1 085	1 198	569	48	299	26
Powiat chełmski	2 268	21	383	2 076	954	1 008	441	26	170	26
Powiat hrubieszowski	1 679	26	236	1 381	579	548	215	19	334	10
Powiat janowski	1 076	5	196	841	491	715	335	11	65	3
Powiat krasnostawski	1 589	20	253	1 545	732	1 010	327	49	247	18
Powiat kraśnicki	2 216	43	332	1 536	1 111	1 397	1 009	26	247	20
Powiat lubartowski	2 252	26	594	1 739	910	1 163	617	99	255	16
Powiat lubelski	1 995	39	839	1 641	1 329	1 302	931	58	212	30
Powiat łęczyński	961	20	163	604	525	404	352	38	187	8
Powiat łukowski	1 751	30	645	1 093	888	1 032	577	44	227	12
Powiat m.Biała Podlaska	780	33	216	661	414	161	219	20	244	3
Powiat m.Chełm	1 354	71	152	1 125	917	1 134	485	30	90	4
Powiat m.Lublin	5 746	361	590	3 572	4 537	4 410	1 174	164	969	27
Powiat m.Zamość	1 418	76	202	1 301	779	795	234	22	184	7
Powiat opolski	1 433	22	322	1 018	573	653	411	27	211	16
Powiat parczewski	1 146	20	204	962	536	833	354	13	136	7
Powiat puławski	1 769	60	424	1 398	1 353	1 033	1 039	157	398	16
Powiat radzyński	1 166	29	400	1 046	568	846	465	15	172	11
Powiat rycki	1 156	21	291	900	630	649	273	16	205	9
Powiat świdnicki	1 234	68	239	892	751	473	346	11	171	6

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

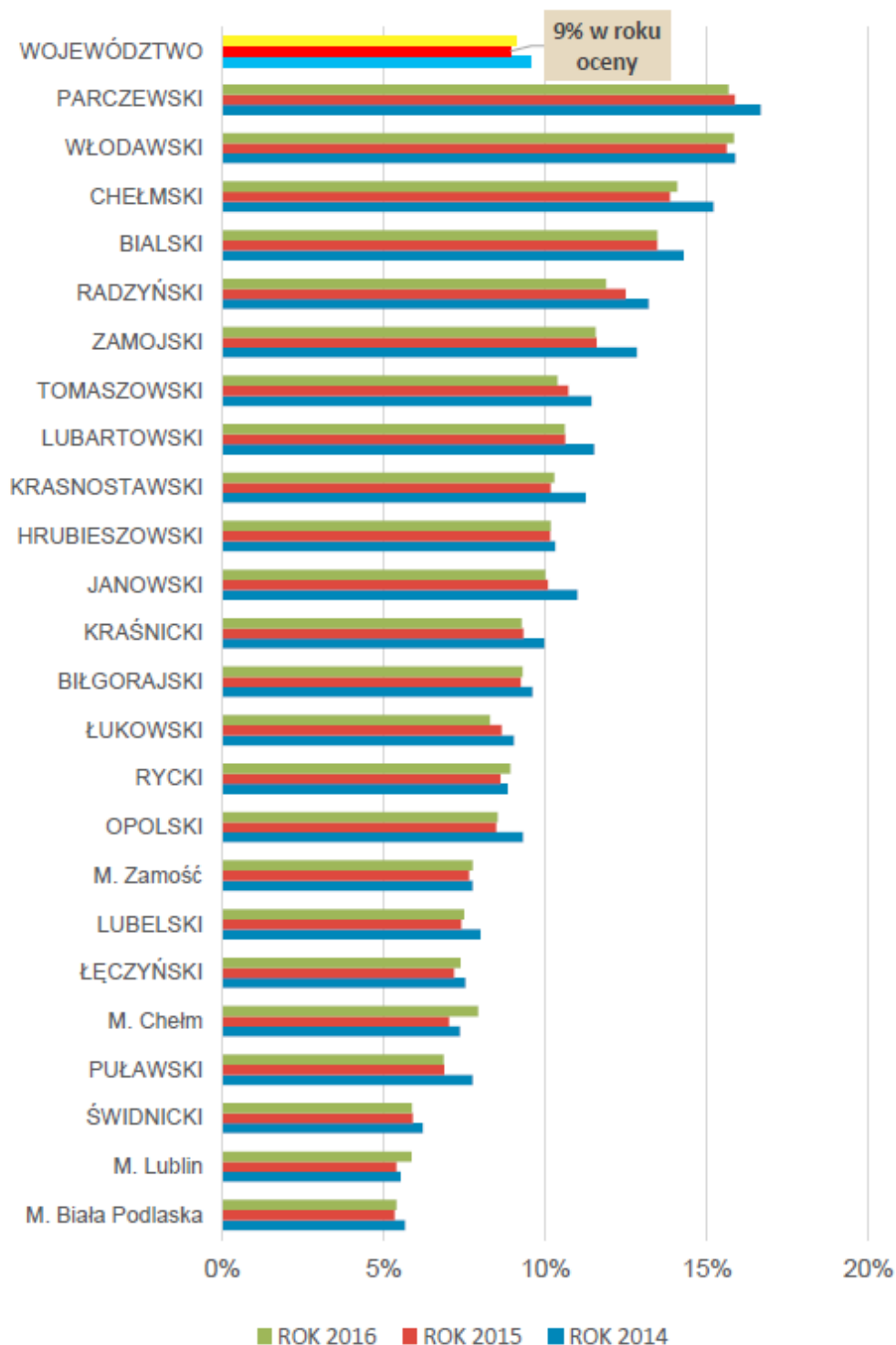
Powiat tomaszowski	1 755	20	479	1 659	881	1 148	467	77	125	30
Powiat włodawski	1 361	14	187	1 119	433	580	411	11	196	4
Powiat zamojski	1 902	25	491	1 826	898	886	497	16	134	19

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

W roku 2015 ze wsparcia jednostek organizacyjnych pomocy społecznej skorzystało prawie 9% mieszkańców województwa lubelskiego. W ujęciu powiatowym w roku oceny wskaźnik ten najwyższy był w powiatach parczewskim (16%), włodawskim (16%), chełmskim (14%), bialskim – 13% oraz radzyńskim i zamojskim – 12%. Z kolei najmniejszy odsetek mieszkańców objętych wsparciem odnotowano w M. Lublinie i M. Białej Podlaskiej – 5% oraz powiecie świdnickim – 6%. Do powiatów, w których odsetek korzystających ze wsparcia i pomocy jest niższy od wskaźnika wojewódzkiego, należą również: M. Chełm, powiat łęczyński, puławski, M. Zamość, lubelski, i opolski.

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Wykres 16 Zróżnicowanie wewnątrzregionalne odsetka osób korzystających z pomocy społecznej

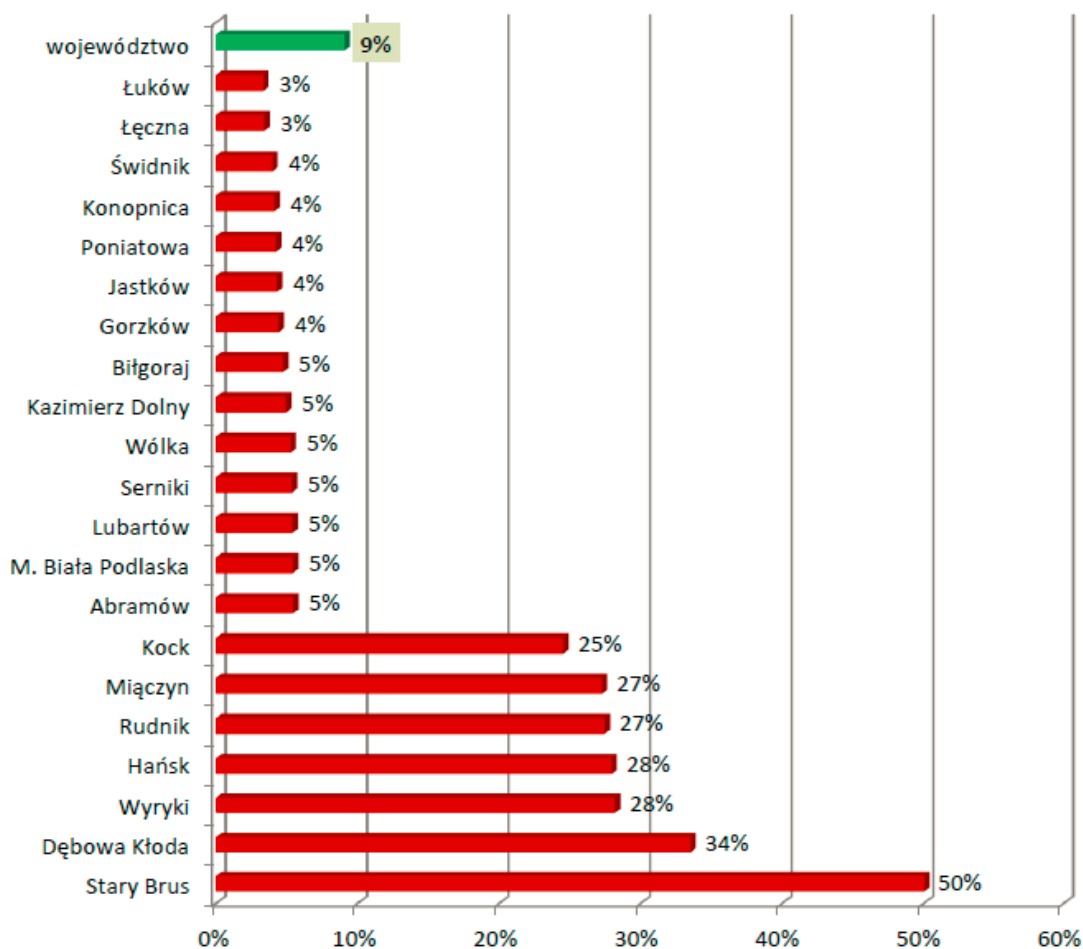
Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej w 2015 r., ROPS Lublin

Wskaźnik dotyczący korzystania z pomocy społecznej w poszczególnych gminach jest zróżnicowany – w 120 gminach województwa (czyli w zdecydowanej większości stanowiącej ponad 56% wszystkich gmin), wskaźnik ten przyjął wartości wyższe od wojewódzkiego (9%).

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Przy czym najwyższy odsetek korzystających w 2015 roku - podobnie jak w latach poprzednich – odnotowano w gminie Stary Brus (powiat włodawski) – 50%. Najmniejszy odsetek mieszkańców korzystających z pomocy i wsparcia w roku oceny występuje w mieście Łuków – 3% oraz w gminie Łęczna - 3%.

Wykres 17 Gminy z najwyższym i najniższym wskaźnikiem osób objętych pomocą społeczną w 2015 r.

Źródło: Ocena zasobów pomocy społecznej w 2015 r., ROPS Lublin

Benchmark na redukcję liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie do 2023 oraz pośrednie cele na 2018 i 2020 r.

Mając na uwadze dynamiczny spadek zasięgu granicy ubóstwa relatywnego w ostatnich latach, wymagane będzie zweryfikowanie podejścia dotyczącego określenia benchmarków na redukcję liczby osób zagrożonych ubóstwem na kolejne lata wdrażania RPO WL, który został zawarty w treści Programu. Założono w nim utrzymanie ówczesnego dystansu do średniej wartości dla kraju przy jednoczesnym spadku wartości tego wskaźnika zgodnie z obserwowanym trendem. Na tej podstawie, jak również bazując na zapisach Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020 założono średnie tempo

spadku o 1,3pp w okresie realizacji Programu. W związku z tym wskaźnik miał przyjąć wartość 20,6% w 2018 r., 20,2% w 2020 oraz 19,5% w 2023 r. Wobec tego, że wskaźnik w ubiegłym roku osiągnął wartość 17,1%, opierając się na założeniach zawartych w RPO można określić nowy benchmark na wskaźnik zakładając nieco mniejszą dynamikę spadku niż miało to miejsce w ostatnich trzech latach (spadek o 5,8pp). Nowy benchmark na wskaźnik relatywnej granicy może przyjąć następując wartości w okresach referencyjnych⁴⁴:

2018 r. - 16,8%,

2020 r. – 16,3%,

2023 r. - 15,4%⁴⁵.

Usługi społeczne

W 2015 roku z pomocy w formie usług opiekuńczych w ramach zadań własnych gminy skorzystało ogółem **4 591 osób, w tym 344 z usług specjalistycznych**. W porównaniu z rokiem poprzednim liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych wzrosła o ponad 2%. Prognozy na 2016 rok wskazują na dalszy wzrost liczby osób korzystających z usług opiekuńczych o 3,3%. Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy organizowanie i świadczenie **specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi**. **W roku 2015 z tej formy pomocy skorzystało 943 osoby**. Prognozy na rok 2016 wskazują na 4,4% zwiększenie liczby osób korzystających z tego typu świadczeń.

Pomoc w formie specjalistycznego poradnictwa, w szczególności prawnego, psychologicznego i rodzinnego jest udzielana osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. W ramach poradnictwa prawnego udziela się informacji dotyczących obowiązujących przepisów z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne jest realizowane przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Poradnictwo rodzinne obejmuje natomiast problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną. W roku oceny poradnictwem specjalistycznym ośrodki pomocy społecznej objęły 5 679 rodzin liczących 16 101 osób, tj. o 4 077 osób mniej niż w 2014 roku. W 2015 roku funkcjonowało na terenie województwa **267 asystentów rodziny**, a łącznie objęto asystenturą rodzinną 2 664 rodziny. Inną formą pomocy skierowaną do rodzin, które napotykają problemy opiekuńczo-wychowawcze jest angażowanie rodzin wspierających. Działania rodzin wspierających są komplementarne do interwencji podejmowanej przez asystenta rodziny. Rodziny przeżywające trudności uzyskują dzięki temu wsparcie w opiece i wychowaniu dzieci, prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz w zakresie kształtowania i wypełniania podstawowych ról społecznych. Tego typu instrumenty nie są w chwili obecnej powszechne. W ubiegłym roku na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało **16 rodzin wspierających⁴⁶**.

Interwencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem prowadzonej interwencji jest przywrócenie

⁴⁴ Przy obliczaniu wartości zmian wskaźnika wykorzystano dane statystyczne z lat 2015 – 2015; średnie roczne zmiany wartości wskaźnika wyniosły -0,275 rdr.

⁴⁵ Aneks diagnostyczny do RPO WL 2014 - 2020

⁴⁶ Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2015, ROPS Lublin 2016

równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb poradnictwa socjalnego lub prawnego. W razie konieczności rodzinie udziela się również schronienia na okres do 3 miesięcy. Dane ośrodków pomocy społecznej wskazują, że liczba rodzin wymagających pomocy w formie interwencji kryzysowej w poprzednich latach sukcesywnie rosła. W 2015 r. objęto nią 858 rodzin liczących 2 503 osoby. W porównaniu z rokiem 2014 liczba rodzin spadła o 353 rodziny. W ubiegłym roku liczba działających na terenie województwa **ośrodków interwencji kryzysowej zmniejszyła się z 16 do 14**. W roku 2016 ośrodki pomocy społecznej prognozują ponowny wzrost liczby rodzin korzystających z poradnictwa (o ok. 10%)⁴⁷.

Na terenie województwa lubelskiego działało w ubiegłym roku **87 placówek wsparcia dziennego, z których korzystało wg. stanu na koniec roku 2 594 osoby** (łącznie liczba korzystających w roku sprawozdawczym wyniosła 3 776 osób)⁴⁸.

W 2015 roku w województwie lubelskim funkcjonowało **110 ośrodków wsparcia o różnym charakterze**, w tym 76 ośrodków było prowadzonych przez jednostki samorządu i 34 przez organizacje pozarządowe. Z ich pomocy skorzystały 5 954 osoby. **53 ośrodki posiadało status środowiskowych domów samopomocy** (prowadzone głównie przez JST). Z ich usług skorzystało 2 300 osób, zanotowano wzrost w tym względnie rdr o 141 osób. Ponadto w regionie działało **6 Klubów Samopomocy**, z których skorzystało 494 osoby. Dienne domy pomocy zlokalizowane są w 7 powiatach województwa lubelskiego: m. Lublin (5), m. Chełm, janowski, krasnostawski, lubartowski, łukowski i świdnickim. Łącznie funkcjonowało w ubiegłym roku **11 dziennych domów pomocy** dysponujących 439 miejscami, z których pomocy skorzystało 541 osób. Zanotowano także w regionie **17 placówek udzielających wsparcia osobom bezdomnym**, w tym noclegowni, schronisk i domów dla bezdomnych. W 2015 roku dysponowały one 475 miejscami, a z ich wsparcia skorzystało 909 osób bezdomnych⁴⁹.

Pieczą zastępcza

Według danych pochodzących z Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie w ubiegłym roku o 37 rodzin spadła liczba rodzin tworzonych w ramach rodzinnej pieczy zastępczej (rdr). Jednocześnie zanotowano wzrost liczby rodzin zastępczych zawodowych, rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego i rodzinnych domów dziecka. Liczba rodzin zastępczych specjalistycznych nie uległa zmianie w stosunku do 2014 r.

W 2015 roku w województwie lubelskim funkcjonowały ogółem **1 823 jednostki rodzinnej pieczy zastępczej różnego typu (w tym 1 768 rodzin zastępczych)**. Najwięcej było rodzin spokrewnionych z dzieckiem, które stanowiły ponad 66% wszystkich rodzin. W rodzinach zastępczych umieszczonych było 2 665 dzieci ogółem, z tego 1 612 w rodzinach spokrewnionych. Ponadto w regionie funkcjonuje **16 rodzinnych domów dziecka**, w których przebywa 91 dzieci. Rodziny zastępcze spokrewnione oraz niezawodowe

⁴⁷ Tamże

⁴⁸ Dane na podstawie Banku Danych Lokalnych. Dostępne dane statystyczne nie umożliwiają wydzielenia liczby placówek wsparcia dziennego w rozbiciu na pracę podwórkową, placówki specjalistyczne oraz opiekuńcze, działające jako koła zainteresowań, świetlice, kluby lub ogniska wychowawcze. Stąd zaprezentowano jedynie dane zbiorcze.

⁴⁹ Ocena zasobów..., str 63 - 64

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

funkcjonują na terenie wszystkich powiatów województwa, natomiast rodziny zastępcze zawodowe zlokalizowane są na terenie 19 powiatów. Najmniej – tylko 6 - jest rodzin zastępczych specjalistycznych: 2 w powiecie chełmskim i po jednej na terenie miast: Biała Podlaska, Chełm i Zamość oraz w powiecie puławskim. Natomiast rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego było 22, rozmieszczonych w 11 powiatach: białskim, hrubieszowskim, kraśnickim, lubelskim, łączyńskim, puławskim, ryckim, świdnickim oraz w trzech miastach na prawach powiatu: Białej Podlaskiej, Lublinie i Zamościu⁵⁰.

Tabela 5 Liczba rodzin zastępczych i dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w 2015 roku

Obszar	ogółem	dzieci ogółem	dziewczęta	dzieci do 18 roku życia ogółem
LUBELSKIE	1 768	2 479	1 198	2 078
Powiat bialski	91	147	73	119
Powiat parczewski	25	34	21	33
Powiat radzyński	48	72	32	65
Powiat włodawski	39	54	27	43
Powiat m. Biała Podlaska	58	89	44	76
Powiat biłgorajski	57	79	40	66
Powiat chełmski	58	88	36	69
Powiat hrubieszowski	62	87	50	72
Powiat krasnostawski	45	67	32	54
Powiat tomaszowski	51	76	40	66
Powiat zamojski	54	87	42	75
Powiat m. Chełm	58	74	35	61
Powiat m. Zamość	33	50	24	41
Powiat lubartowski	71	96	48	82

⁵⁰ Tamże, str. 53

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Powiat lubelski	140	168	80	156
Powiat łęczyński	55	79	34	72
Powiat świdnicki	86	128	53	105
Powiat m. Lublin	335	435	198	365
Powiat janowski	17	19	11	19
Powiat kraśnicki	93	132	65	107
Powiat łukowski	63	86	43	64
Powiat opolski	56	78	29	67
Powiat puławski	123	191	109	145
Powiat rycki	50	63	32	56

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

W ubiegłym roku na terenie województwa lubelskiego **działało 59 placówek opiekuńczo – wychowawczych (w tym 12 typu rodzinnego)**. Dysponowały one 1 213 miejscami, w tym 252 miejsc było dostępnych w ramach placówek typu rodzinnego. W placówkach opiekuńczo-wychowawczych przebywało 1 362 dzieci, w tym 247 w placówkach typu rodzinnego. 2 działające w regionie placówki mają charakter interwencyjny. W ich ramach dostępnych są 44 miejsca całodobowej opieki⁵¹. **26 placówek funkcjonujących w 2015 roku miało charakter socjalizacyjny**, przebywało w nich 541 dzieci (łącznie w placówkach 578).

Nie zlokalizowano w regionie natomiast placówek specjalistyczno-terapeutycznych.

Mieszkalnictwo socjalne

W porównaniu z rokiem ubiegłym, w 2015 roku zwiększyła się liczba mieszkań socjalnych, liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży oraz dla seniorów, a także liczba żłobków i przedszkoli. Dalszy wzrost liczby wymienionych instytucji prognozuje się również w roku 2016. Wyjątek stanowi liczba mieszkań komunalnych, która w porównaniu z rokiem ubiegłym zmniejszyła się o 4 i prognozowany jest dalszy spadek.

Wśród instytucji społecznych w roku oceny bez zmian pozostała liczba hospicjów (w kolejnym roku będzie się ona utrzymywała nadal na tym samym poziomie) i ośrodków dla cudzoziemców – prognozowana jest ich redukcja⁵².

Tabela 6 Infrastruktura usług społecznych w województwie lubelskim

Lp	Infrastruktura społeczna	2013	2014	2015
.				

⁵¹ Bank Danych Lokalnych, dane na koniec roku 2015

⁵² Ocena zasobów....

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

1.	Liczba mieszkań komunalnych w zasobie gminy	21 222	21 604	21 600
2.	Liczba mieszkań socjalnych	1 874	2 118	2 193
3.	Liczba żłobków (żłobki, kluby dziecięce, oddziały żłobkowe w przedszkolach)	42	66	75
4.	Liczba przedszkoli (przedszkola wraz z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach)	1 094	1 135	1 139
5.	Liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży	527	596	707
6.	Liczba świetlic i klubów dla seniorów	146	174	202
7.	Liczba hospicjów	7	8	8
8.	Liczba ośrodków dla cudzoziemców, ubiegających się o status uchodźcy	4	5	5

Źródło: ocena zasobów pomocy społecznej w 2015 r., ROPS Lublin

W 2014 roku liczba mieszkań komunalnych w województwie lubelskim wyniosła 21 604, natomiast w roku 2015 zmalała o 4. Prognozuje się, że w roku 2016 liczba ta zmniejszy się i wyniesie 21 495. Najwięcej tego typu mieszkań występowało w m. Lublin – 9 071, czyli 42% ogółu wszystkich mieszkań tego typu w regionie. Drugim, co do największej liczby mieszkań w zasobie gminy jest m. Zamość z 1 868 mieszkaniami (8,6%) oraz m. Chełm – 1 528 czyli 7,07% ogółu. Natomiast najmniej tego typu mieszkań jest w powiatach: janowskim, łączyńskim, parczewskim oraz krasnostawskim. Niepokojąca jest prognoza spadku liczby mieszkań komunalnych przy ciągłym zapotrzebowaniu na tego typu lokale mieszkalne.

Liczba **mieszkań socjalnych** w województwie lubelskim wynosi ogółem **2 193 lokali**, z czego najwięcej jest ich w m. Lublin – 291. Kolejne miasta, w których występuje największa liczba mieszkań socjalnych to: Ryki (176), Świdnik (149), Międzyrzec Podlaski (129). Najmniej tego typu lokali znajduje się w m. Biała Podlaska i jest to tylko 7 mieszkań⁵³.

W 2015 r. gminy i powiaty wykazały funkcjonowanie **52 mieszkań chronionych**, dysponowały one 289 miejscami, a skorzystało z nich 276 osób. Pomimo tego, że od 2000 roku liczba mieszkań chronionych niemal się podwoiła od kilku lat zasoby świadczenia usług społecznych w ramach mieszkalnictwa chronionego nie zwiększają się (spadek w stosunku do 2014 roku o 1 mieszkanie chronione)⁵⁴.

⁵³ Tamże, str. 28 - 29

⁵⁴ Część mieszkań chronionych może pełnić funkcje treningowe, jednak w regulacjach określających funkcjonowanie mieszkań chronionych nie występuje kategoria mieszkań treningowych, jako oddzielnej usługi społecznej, stąd liczba mieszkań treningowych nie jest możliwa do oszacowania na podstawie dostępnych danych.

Ekonomia społeczna

Wg Ogólnopolskiej Bazy Spółdzielni Socjalnych na terenie województwa lubelskiego funkcjonuje **78 spółdzielni** socjalnych o zróżnicowanym rozproszeniu terytorialnym⁵⁵. Najwięcej tego typu podmiotów funkcjonuje w Lublinie (10 spółdzielni), ale także Zamościu (5), Józefowie (4), Kijanach, Włodawie (po 3). Sytuacja w tym obszarze dynamicznie zmienia się i jest powiązana z dostępnymi instrumentami dotyczącymi wsparcia funkcjonowania ekonomii społecznej.

Na terenie województwa lubelskiego w 2015 roku jednostki organizacyjne pomocy społecznej wykazały funkcjonowanie **9 Centrów Integracji Społecznej i 19 Klubów Integracji Społecznej**. Działaniami tych podmiotów objęły 981 osób (479 CIS i 505 KIS). Liczba KIS i CIS w okresie kilku lat pozostaje na podobnym poziomie ulegając nieznacznym wahaniom.

W kontekście podejmowania działań aktywizujących skierowanych do osób z niepełnosprawnościami warto również zwrócić uwagę na instytucje, które znajdują szczególne miejsce w zwiększaniu udziału osób niepełnosprawnych w życiu społecznym. Chodzi tutaj o warsztaty terapii zajęciowej i zakłady aktywności zawodowej. W ubiegłym roku na obszarze regionu działalność wspierającą osoby z niepełnosprawnościami prowadziło **59 warsztatów terapii zajęciowej** (szacuje się, że wsparciem objętych zostało 2 066 os.) oraz **7 zakładów aktywności zawodowej** (zatrudniających ogółem 237 osób niepełnosprawnych).

⁵⁵ Według danych zamieszczonych na stronie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie w wykazie działających spółdzielni socjalnych widnieje 27 podmiotów; www.rops.lubelskie.pl (22.09.2016 r.)

Wnioski i rekomendacje wynikające z analizy sytuacji społeczno-ekonomicznej dla wdrażania EFS w obszarze integracji społecznej w województwie lubelskim

- Zasięg wykluczenia społecznego oraz powody przyznawania świadczeń pomocy społecznej wskazują na konieczność zintensyfikowania działań dotyczących aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem i ubóstwem. W tym jednym z najistotniejszych kierunków działań jest aktywizacja o charakterze zawodowym ukierunkowana na trwałe włączenie osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w rynek pracy, gdyż tylko dzięki temu mogą być ograniczone podstawowe czynniki trudnej sytuacji społecznej tj. ubóstwo i bezrobocie.
- System wsparcia nie powinien wykluczać aktywizacji społecznej, gdyż znaczna część osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym wymaga długotrwałej pomocy w przewyżnianiu problemów natury życiowej i społecznej. Wymaga to od systemu wsparcia koncentracji w pierwszej kolejności na ograniczeniu problemów a dopiero w dalszej kolejności na włączeniu społecznym poprzez włączenie w rynek pracy (dotyczy przede wszystkim znacznej grupy osób doświadczających problemy w prawidłowym funkcjonowaniu rodziny i gospodarstwa domowego oraz osób uzależnionych).
- Szczególne znaczenie powinny mieć działania ukierunkowane na wzrost aktywności społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami, które w znacznej mierze nie uczestniczą w rynku pracy i życiu społecznym. Dotyczy to w podobnym stopniu osób starszych (w wieku poprodukcyjnym).
- Wsparcie obszaru pomocy społecznej powinno mieć charakter wielokierunkowy i zrównoważony, angażować w równym stopniu szereg instytucji pomocy społecznej, zarówno sektora publicznej jak i niepublicznego. Ekonomia społeczna może stanowić alternatywę, jednak nie jest w stanie, ze względu na swoją kondycję, znacząco wpłynąć na rozwiązanie problemów dotyczących wykluczenia społecznego i zapobiegania ubóstwu.
- Zagrożeniem w tym obszarze może być niewielkie zaangażowanie jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w realizację przedsięwzięć aktywizujących na terenie gminy lub powiatu, jako instytucji działającej najbliżej potencjalnych odbiorców wsparcia. Szczególnie jest to związane z wysokimi wymaganiami dotyczącymi efektywności społeczno-zatrudnieniowej w wymiarze zatrudnieniowym, co w powiązaniu z trudną sytuacją na lokalnych rynkach pracy paraliżuje motywację aktywności aplikacyjnej tej grupy wnioskodawców.
- Uruchomienie Programu 500+ może być czynnikiem hamującym aktywność osób korzystających z pomocy społecznej, dla których motywacja finansowa (np. poprzez zasiłki celowe) jest ważnym czynnikiem uczestnictwa w przedsięwzięciach projektowych.
- Należy tworzyć warunki dla rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej, zwiększać jej udział w systemie pieczy zastępczej.
- W obszarze pomocy społecznej zdecydowanie trudniejsza sytuacja jest na terenach gmin wiejskich – należy na tych obszarach promować działania zwiększające dostępność wysokiej jakości usług społecznych, opiekuńczych i infrastruktury związanej z ich świadczeniem.
- Usługi społeczne i zdrowotne nie zaspokajają bieżących potrzeb i wymagają tworzenia trwałych systemów inwestowania w ich rozwój i dostępność, szczególnie na

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

terenach charakteryzujących się najtrudniejszą sytuacją w zakresie wykluczenia społecznego i ubóstwa.

- Realizacja działań dotyczących włączenia społecznego powinna kumulować inicjatywy instytucji pomocy społecznej i instytucji rynku pracy, gdyż problem ten leży na styku obu sektorów interwencji publicznej.
- Dane dotyczące podmiotów ekonomii społecznej funkcjonujących na terenie województwa świadczą o słabości tego sektora. Wydaje się, że system wsparcia funkcjonowania PES nie spełnia oczekiwań związanych z rozwojem tego elementu interwencji w obszarze włączenia społecznego.

EDUKACJA I WYKSZTAŁCENIE

Wychowanie przedszkolne

Dzieci zamieszkujące tereny wiejskie przeważają w ogólnej liczbie dzieci w wieku 4 – 6 lat, stanowią bowiem 55% wszystkich dzieci w tej grupie wiekowej. Obecnie dostępność miejsc wychowania przedszkolnego, szczególnie na wsi, jest na poziomie niewystarczającym do zaspokojenia potrzeb w zakresie edukacji przedszkolnej. Stąd zadania tego rodzaju przejmują członkowie rodzin, którzy przede wszystkim spełniają funkcje opiekuńcze⁵⁶. Sprzyja temu przerost zatrudnienia w rolnictwie, jak również funkcjonowanie tradycyjnego modelu rodziny wielopokoleniowej, w której dziećmi, podczas nieobecności rodziców ze względu na wykonywaną pracę, mogą zajmować się inne osoby zamieszkujące wspólne gospodarstwo domowe lub inni członkowie bliższej lub dalszej rodziny.

Tabela 7 Liczba dzieci w wieku 3 – 6 lat w województwie lubelskim porównanie miast i wsi

Obszar	Dzieci w wieku 3 – 6 lat		
	ogółem	w miastach	na wsi
LUBELSKIE	87 105	39 123	47 982
Powiat bialski	4 840	984	3 856
Powiat parczewski	1 471	451	1 020
Powiat radzyński	2 636	670	1 966
Powiat włodawski	1 594	538	1 056
Powiat m. Biała Podlaska	2 481	2 481	0
Powiat biłgorajski	4 140	1 408	2 732
Powiat chełmski	3 302	178	3 124
Powiat hrubieszowski	2 426	686	1 740
Powiat krasnostawski	2 228	671	1 557
Powiat tomaszowski	3 322	911	2 411
Powiat zamojski	4 022	415	3 607
Powiat m. Chełm	2 414	2 414	0
Powiat m. Zamość	2 575	2 575	0

⁵⁶ Por. Sytuacja społeczno-bytowa rodzin z dziećmi zamieszkałych w województwie lubelskim, Lublin 2012

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Powiat lubartowski	3 951	1 202	2 749
Powiat lubelski	6 765	473	6 292
Powiat łęczyński	2 610	818	1 792
Powiat świdnicki	2 854	1 648	1 206
Powiat m. Lublin	13 665	13 665	0
Powiat janowski	1 753	545	1 208
Powiat kraśnicki	3 672	1 303	2 369
Powiat łukowski	5 208	1 481	3 727
Powiat opolski	2 471	671	1 800
Powiat puławski	4 401	1 965	2 436
Powiat rycki	2 304	970	1 334

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

Trzeba przy tym podkreślić, że sytuacja w obszarze wychowania przedszkolnego jest znacznie lepsza niż miało to miejsce kilka lat temu, jednak w dalszym ciągu wymaga poprawy, szczególnie właśnie na obszarach wiejskich. W ubiegłym roku w regionie funkcjonowało **2048 oddziałów przedszkolnych, z 47 243 miejscami wychowania przedszkolnego** oraz **67 specjalnych oddziałów przedszkolnych** (łącznie 470 miejsc wychowania przedszkolnego w oddziałach specjalnych). W ostatnich latach notowano wzrost uruchamianych i funkcjonujących oddziałów przedszkolnych. Rosta też liczba miejsc wychowania przedszkolnego. W 2015 roku ze względu na zmiany w systemie edukacji i obowiązkowe objęcie edukacją szkolną dzieci w wieku lat 6 w roku szkolnym 2015 / 2016 spadła nieco liczba oddziałów przedszkolnych a mimo to nie zanotowano znacznego obniżenia się liczby dostępnych miejsc wychowania przedszkolnego (zaledwie 58 miejsc mniej). Pomimo znacznej poprawy dostępności wychowania przedszkolnego **1/4 gmin województwa (53) nie oferuje swoim mieszkańcom miejsc wychowania przedszkolnego**. Do gmin tych należą: Białopole, Borzechów, Chełm (wiejska), Chrzanów, Dębowa Kłoda, Dołhobyczów, Dubienka, Fajslawice, Godziszów, Gorzków, Hanna, Jabłoń, Komarów-Osada, Kraśniczyn, Krynice, Leśniowice, Lubartów (wiejska), Łabunie, Łaziska, Łopiennik Górny, Łukowa, Miączyn, Międzyrzec Podlaski, Mircze, Niedźwiada, Nowodwór, Obsza, Ostrówek, Potok Górny, Radecznica, Rejowiec Fabryczny, Rokitno, Rudnik, Siemień, Sosnówka, Stary Brus, Stary Zamość, Sułów, Susiec, Telatyn, Tomaszów Lubelski (wiejska), Trzuszczany, Tucza, Uchanie, Ułęż, Uścimów, Wojciechów, Wojsławice, Wola Mysłowska, Wysokie, Zakrzew, Żmudź, Żółkiewka.

Tabela 8 Edukacja przedszkolna w gminach województwa lubelskiego

Nazwa	przedszkola bez specjalnych	przedszkola specjalne	Razem
-------	-----------------------------	-----------------------	-------

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

LUBELSKIE	47 243	470	47 713
Lublin	12 562	84	12 646
Chełm	2 273	9	2 282
Zamość	2 073	47	2 120
Biała Podlaska	1 908	40	1 948
Puławy	1 429	0	1 429
Łuków	1 343	0	1 343
Świdnik	1 317	16	1 333
Biłgoraj	1 218	27	1 245
Kraśnik	1 139	25	1 164
Lubartów	999	0	999
Łączna	850	0	850
Tomaszów Lubelski	785	0	785
Łuków	620	0	620
Ryki	545	0	545
Krasnystaw	535	91	626
Radzyń Podlaski	515	27	542
Międzyrzec Podlaski	509	20	529
Hrubieszów	475	50	525
Niemce	445	0	445
Dęblin	418	0	418
Janów Lubelski	395	0	395
Włodawa	375	10	385
Parczew	350	0	350
Głusk	335	0	335
Wólka	326	0	326
Poniatowa	315	0	315
Bełżyce	294	0	294
Bychawa	264	0	264
Kurów	250	0	250
Krzywdą	249	0	249

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Niedzwica Duża	244	0	244
Konopnica	234	0	234
Krasnystaw	231	0	231
Karczmiska	225	0	225
Żyrzyn	225	0	225
Izbica	220	0	220
Nałęczów	217	0	217
Garbów	211	0	211
Puławy	200	0	200
Szczebrzeszyn	185	0	185
Zamość	175	0	175
Końskowola	175	0	175
Jabłonna	170	0	170
Trawniki	170	0	170
Modliborzyce	170	0	170
Urzędów	164	0	164
Opole Lubelskie	158	0	158
Terespol	155	0	155
Stanin	155	0	155
Krasnobród	150	0	150
Sitno	150	0	150
Milejów	150	0	150
Annopol	150	0	150
Józefów nad Wisłą	150	0	150
Janów Podlaski	145	0	145
Werbkowice	145	0	145
Kock	145	0	145
Piszczac	144	0	144
Piaski	142	0	142
Lubycza Królewska	140	0	140
Jastków	140	0	140

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Adamów	140	0	140
Aleksandrów	127	0	127
Tarnogród	125	0	125
Tyszowce	125	0	125
Chodel	125	0	125
Kąkolewnica	124	0	124
Józefów	120	0	120
Zwierzyniec	120	0	120
Firlej	120	0	120
Gościeradów	115	0	115
Stężycza	115	0	115
Hańsk	100	0	100
Frampol	100	0	100
Turobin	100	0	100
Rejowiec Fabryczny	100	0	100
Łaszczów	100	0	100
Skierbieszów	100	0	100
Michów	100	0	100
Puchaczów	100	0	100
Spiczyn	100	0	100
Trzydnik Duży	100	0	100
Stoczek Łukowski	100	0	100
Serokomla	100	0	100
Markuszów	100	0	100
Kłoczew	100	0	100
Kraśnik	96	0	96
Strzyżewice	95	0	95
Kazimierz Dolny	95	0	95
Konstantynów	93	0	93
Mełgiew	93	0	93
Wilkołaz	89	0	89

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Krzczonów	82	0	82
Kodeń	75	0	75
Leśna Podlaska	75	0	75
Terespol	75	0	75
Milanów	75	0	75
Komarówka Podlaska	75	0	75
Wohyń	75	0	75
Siedliszcze	75	0	75
Rejowiec	75	0	75
Siennica Różana	75	0	75
Ulhówek	75	0	75
Ostrów Lubelski	75	0	75
Wilków	75	0	75
Wąwolnica	75	0	75
Zakrzówek	72	0	72
Janowiec	72	0	72
Grabowiec	71	0	71
Wierzbica	70	0	70
Cyców	70	0	70
Trzebieszów	69	0	69
Rossosz	60	0	60
Horodło	60	0	60
Podedwórze	50	0	50
Sosnowica	50	0	50
Czemierniki	50	0	50
Radzyń Podlaski	50	0	50
Ulan-Majorat (2)	50	0	50
Urszulin	50	0	50
Księżpol	50	0	50
Sawin	50	0	50
Hrubieszów	50	0	50

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Bełżec	50	0	50
Abramów	50	0	50
Serniki	50	0	50
Rybczewice	50	0	50
Stoczek Łukowski	50	0	50
Baranów	50	0	50
Wojcieszków	49	0	49
Sławatycze	46	0	46
Nielisz	45	0	45
Kamionka	45	0	45
Potok Wielki	45	0	45
Dzwola	42	0	42
Włodawa	40	0	40
Jarczów	40	0	40
Rachanie	40	0	40
Tarnawatka	40	0	40
Dorohusk	38	24	62
Jeziorzany	37	0	37
Kamień	36	0	36
Zalesie	35	0	35
Wyryki	35	0	35
Goraj	35	0	35
Ruda-Huta	35	0	35
Wisznice	32	0	32
Drelów	30	0	30
Biała Podlaska	25	0	25
Łomazy	25	0	25
Borki	25	0	25
Wola Uhruska	25	0	25
Biłgoraj	25	0	25
Biszczka	25	0	25

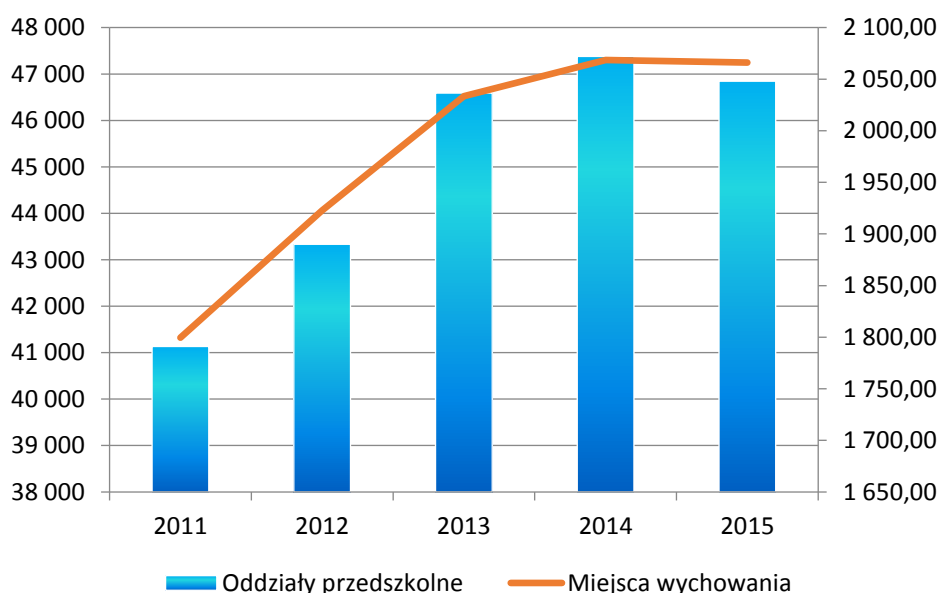
Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Tereszpol	25	0	25
Ludwin	25	0	25
Dzierzkowice	25	0	25
Szastarka	25	0	25
Adamów	19	0	19
Batorz	15	0	15

Źródło: na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

Rozpatrując dane dotyczące wychowania przedszkolnego w oddziałach specjalnych warto zauważyć, że znaczna ich liczba skupiona jest w Lublinie. Funkcjonowało tam w roku 2015 15 specjalnych oddziałów przedszkolnych, w których przygotowano miejsca dla 87 dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i wychowawczymi. Trzeba też przyznać, że w ostatnich pięciu latach liczba oddziałów specjalnych wzrosła o ok. 30%, a w stosunku do 2011 roku liczba miejsc wychowania wzrosła o 169. Jednak w 93,4% jednostek terytorialnych województwa lubelskiego nie funkcjonują oddziały przedszkolne, w których przygotowano miejsca dla dzieci z niepełnosprawnościami. Oddziały przedszkolne specjalne zlokalizowane są w 14 gminach regionu, przede wszystkim w miastach (oprócz Lublina, Chełm, Zamość, Biała Podlaska, Puławy, Łuków, Świdnik, Biłgoraj, Kraśnik, Krasnystaw, Radzyń Podlaski, Międzyrzec Podlaski, Hrubieszów, Włodawa, Dorohusk).

Wykres 18 Liczba oddziałów przedszkolnych oraz liczba miejsc wychowania przedszkolnego – zmiany na przestrzeni ostatnich 5 lat

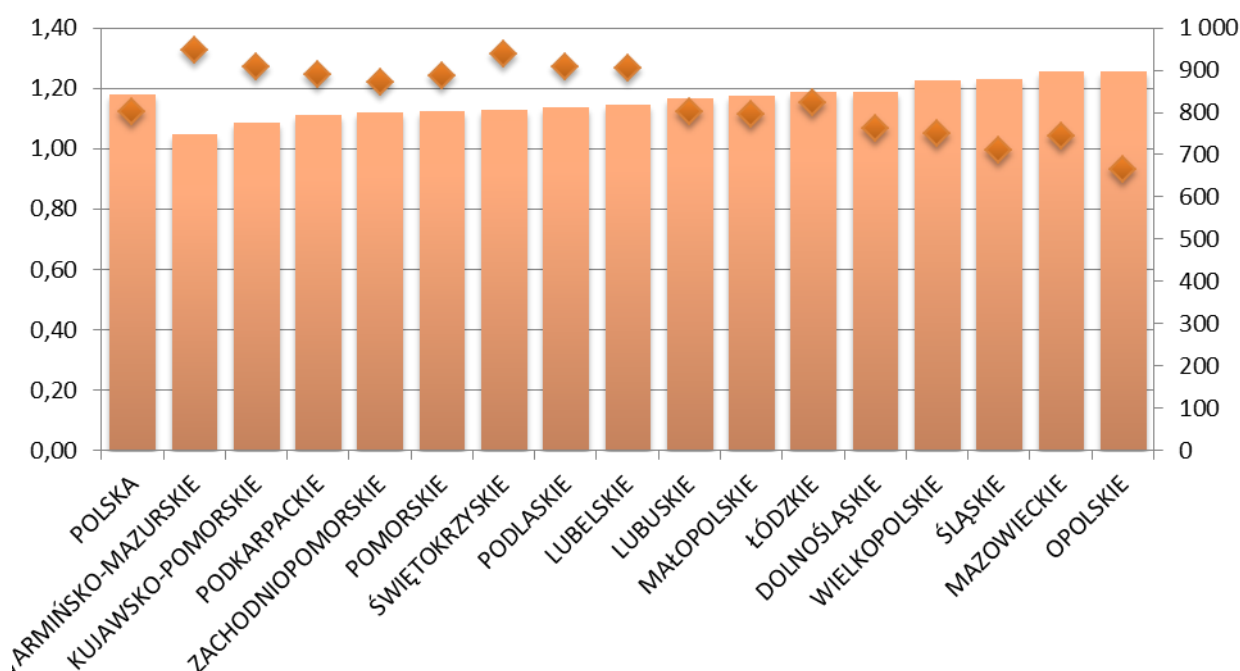
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

Na jedno miejsce wychowania przedszkolnego przypada w województwie lubelskim 1,27 dzieci. Pod tym względem region znajduje się na 12 miejscu (podobnie jak kujawsko-pomorskie i podlaskie). Tylko w dwóch województwach w Polsce wskaźnik ten jest na wyższym poziomie tj. w województwie świętokrzyskim i w województwie warmińsko-

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

mazurskim. Jednocześnie lubelskie jest 9. wśród regionów jeżeli chodzi o liczbę dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na 1000 dzieci w wieku 3 – 5 lat. Ukazuje to rozdzźwięk pomiędzy liczbą miejsc wychowania przedszkolnego a faktycznym wykorzystaniem edukacji przedszkolnej. Istotne znaczenie dla upowszechnienia wychowania przedszkolnego ma miejsce zamieszkania rodzin, podczas gdy w miastach województwa lubelskiego, w roku 2015, wskaźnik ten wyniósł 101,9%⁵⁷, to na obszarach wiejskich zaledwie 65,4% dzieci w wieku 3 – 5 lat objętych było różnymi formami edukacji przedszkolnej⁵⁸.

Wykres 19 Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na 1000 dzieci w wieku 3 – 5 lat oraz liczba dzieci w wieku przedszkolnym na 1 miejsce wychowania przedszkolnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

Wybrane problemy edukacji zawodowej

Współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół zawodowych i ogólnozawodowych w 2015 roku przyjął wartość 44,91% i był wyższy niż w roku poprzednim o 1,57pp. Tendencję wzrostową współczynnika obserwuje się nieprzerwanie od 2007 roku, jednak po raz pierwszy zanotowano tak dynamiczny skok w stosunku rdr. Warto jednak przypomnieć, że wskaźnik ten jest w dalszym ciągu znacznie niższy niż miało to miejsce w 2005 roku (53,5%).

W województwie lubelskim w 2015 roku funkcjonowało 94 Zasadnicze Szkoły Zawodowe, w tym 72 prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego, 5 szkół prowadzonych przez

⁵⁷ Wartość wskaźnika przekroczyła 100 – wynika to z funkcji rozwojowych miast, które ze względu na bardziej atrakcyjne rynki pracy przyciągają rodziców i dzieci spoza miasta, które uczęszczają do przedszkoli zlokalizowanych w Lublinie

⁵⁸ www.stat.gov.pl – BDL 2015

administrację rządową oraz 17 szkół prowadzonych przez inne podmioty (w tym 15 prowadzonych było przez podmioty niepubliczne).

W **94 Zasadniczych Szkołach Zawodowych** (poziom ponadgimnazjalny) działających na terenie województwa lubelskiego w roku szkolnym 2015 / 2016 **naukę pobierało 8 182 uczniów**. Natomiast w technikach uczyło się w ubiegłym roku szkolnym 31 050 osób. Uczniowie zasadniczych szkół zawodowych stanowili niewiele ponad **11% wszystkich uczniów** na etapie ponadgimnazjalnym, natomiast uczniowie technikum 42% tego etapu – ogółem w ZSZ, liceach ogólnokształcących i technikach kształciło się 73 208 uczniów. W szkołach specjalnych przyspasabiających do pracy naukę pobierało 615 uczniów. 342 uczniów kształciło się w trzech czteroletnich liceach plastycznych prowadzących przez administrację rządową⁵⁹.

Uczniowie kończący edukację w ZSZ stanowili 12% absolwentów wszystkich szkół ponadgimnazjalnych, uczniowie, którzy ukończyli naukę w liceach ogólnokształcących 58%, natomiast absolwenci technikum 30%.

W końcu grudnia 2015 roku w powiatowych urzędach pracy województwa lubelskiego zarejestrowanych było 37 995 osób bezrobotnych do 30 roku życia, tj. 35,2% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. Kobiety w tej grupie stanowiły 52,4%. Niemal 50% z tych osób do czasu rejestracji w PUP nie podejmowało jakiegokolwiek pracy. Im niższy wiek tym styczność z rynkiem pracy występuje z mniejszą częstotliwością. Stąd wynika, że sporą grupę bezrobotnych stanowią absolwenci różnych typów szkół. W tej grupie wiekowej najczęściej znajdują się osoby kończące naukę na poziomie szkoły policealnej i średniej zawodowej oraz z wykształceniem wyższym i ogólnokształcącym. Osoby legitymujące się wykształceniem zasadniczym zawodowym stanowiły w tej grupie niespełna 15% ogółu zarejestrowanych. Było to mniej niż w kraju, gdzie odsetek bezrobotnych po ZSZ był wyższy o ponad 2 pp⁶⁰.

Prowadzone przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie badania losów absolwentów dostarczają istotnych informacji o przebiegu ich dalszej kariery edukacyjnej i zawodowej oraz problemów, które doświadczają w transferze ze szkoły do pracy. Wyniki badań prowadzą do następujących konstatacji:

- Edukacja na poziomie ZSZ nie jest ostatnim etapem udziału w systemie publicznej oświaty. **$\frac{3}{4}$ badanych absolwentów kontynuuje naukę, w tym głównie w szkołach o wyższym statusie tj. technikach uzupełniających**. Jedynie $\frac{1}{4}$ badanych nie kontynuowała ścieżki edukacyjnej. Świadczyć to może o wyższych aspiracjach młodzieży, która podejmuje decyzję o wyborze ZSZ lub o błędnych wyborach edukacyjnych po ukończeniu szkoły gimnazjalnej, gdyż blisko **64% absolwentów zasadniczych szkół zawodowych zmieniłoby swoje wybory edukacyjne (inna szkoła lub inny profil)**. Wśród absolwentów techników odsetek ten wyniósł znacznie mniej: 42,5%.
- Błędy w wyborze szkoły, kierunku kształcenia mogą być jednym z podstawowych czynników braku powodzenia na rynku pracy. Z badań wynika bowiem, że 51% respondentów, którzy ukończyli szkołę zawodową i 47,7% absolwentów techników nie pracuje.
- Efekt niedopasowania wyborów edukacyjnych do preferencji i ambicji uczniów ZSZ pogłębiony jest przez niedopasowanie programów kształcenia i kierunków kształcenia do bieżących potrzeb rynku pracy. Na brak ofert pracy w wyuczonym zawodzie

⁵⁹ Dane Systemu Informacji Oświatowej

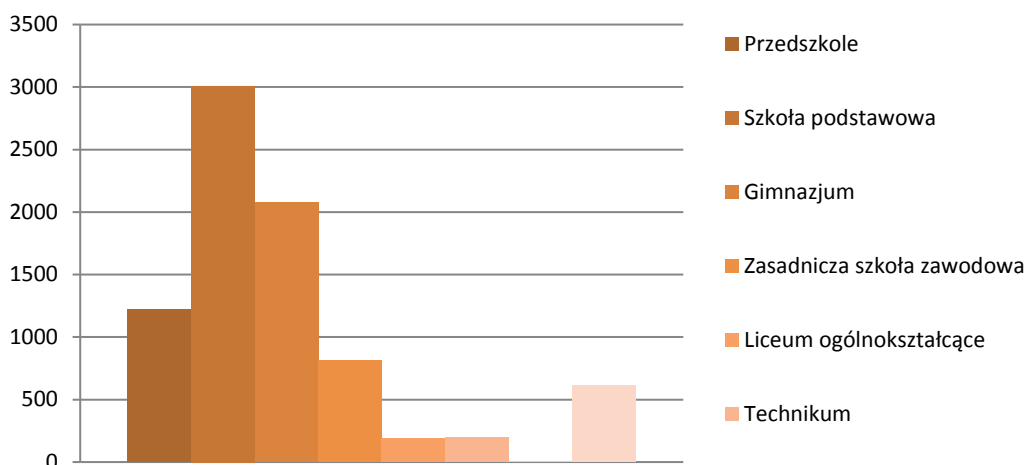
⁶⁰ Analiza sytuacji na rynku pracy..., WUP Lublin 2016

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

zwracało uwagę 38,4% absolwentów. Co więcej, uznawali oni ten aspekt za najważniejszą barierę wejścia na rynek pracy

- Konkretnie kwalifikacje zawodowe powinny dawać asumpt do rozwiązań polegających na rozwoju przedsiębiorczości - 18% absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i 14,8% absolwentów techników po zakończeniu edukacji rozpoczęło i prowadzi własną działalność gospodarczą

Wykres 20 Liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w roku szkolnym 2015 / 2016 w województwie lubelskim

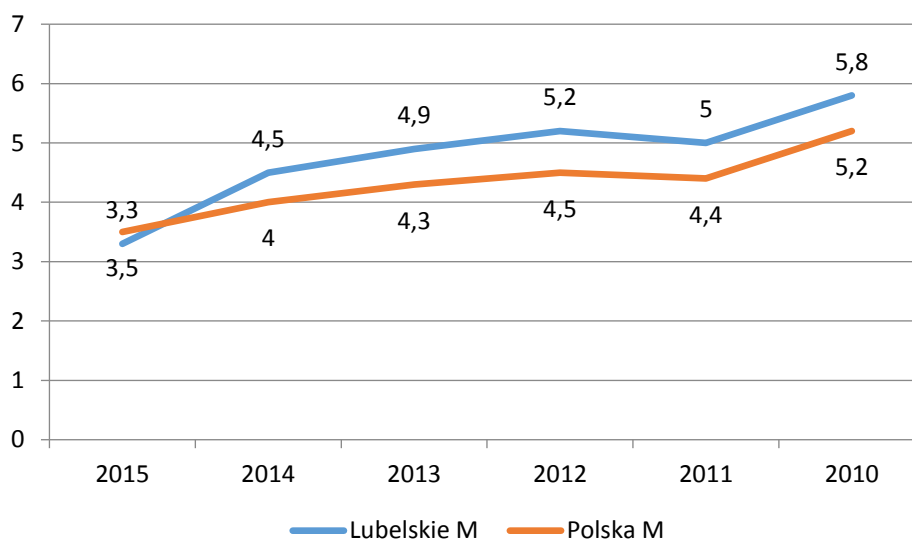

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Systemu Informacji Oświatowej wg stanu na dzień 30.09.2015 r.

Dane statystyczne dotyczące typów szkół, do których uczęszczają uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, dostarczają wiedzy dotyczącej poziomu wykształcenia uczniów z niepełnosprawnościami. Największą grupę stanowią uczniowie z niepełnosprawnościami uczęszczający do szkoły podstawowej i gimnazjalnej – 62,3% wszystkich uczniów ze stwierdzonymi specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczestniczących w systemie oświaty. **10% tych uczniów kształci się w szkołach zawodowych.** Nieznaczne odsetki uczniów pobierały naukę w liceach ogólnokształcących i technikach (po ok. 2,5%). Na tej podstawie wysunąć można tezę, że **zdecydowana większość uczniów kończy edukację na szkole podstawowej**, nader rzadko podejmują wyzwania edukacyjne w edukacji ponadgimnazjalnej, co wpływa na ograniczenie kontaktów społecznych i staje się przyczyną wykluczenia społecznego. Bez zdobycia zawodu nie mają oni bowiem szansy na uczestnictwo w rynku pracy. Zaledwie 7,5% uczniów z tej grupy w ubiegłym roku szkolnym uczęszczało do szkół specjalnych przysposabiających do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym.

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

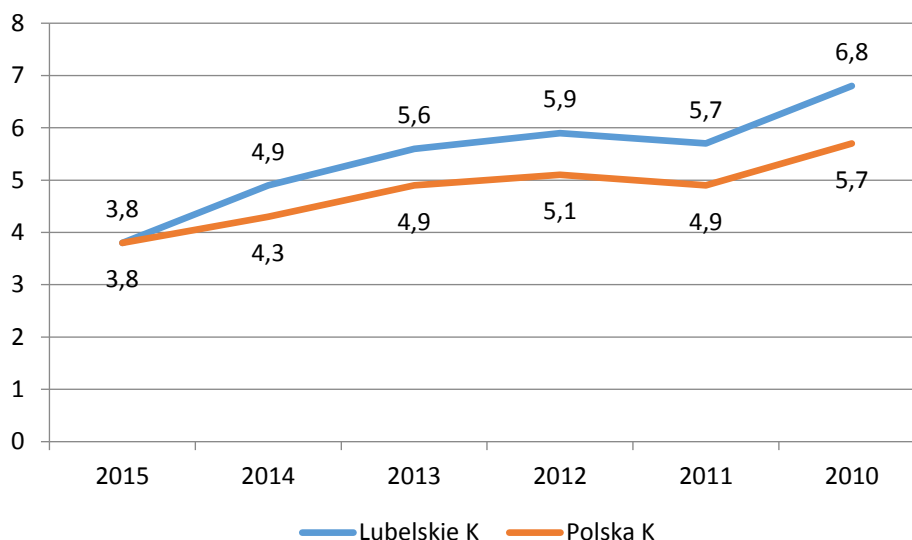
Wykres 21 Wskaźnik udziału mężczyzn w wieku 25 – 64 lat w kształceniu przez całe życie

Źródło: opracowanie własne na podstawie Eurostat

Odsetek **dorosłych mężczyzn angażujących się w uczenie się przez całe życie w województwie lubelskim w 2015 r. wyniósł 3,3%**. Była to wartość nieco niższa od analogicznego wskaźnika dla kraju (3,5%), jednak o wiele niższa niż średnia w UE (10,7). Zmiany wskaźnika na przestrzeni lat ukazują pogarszającą się sytuację w województwie lubelskim, bowiem od wielu lat wskaźnik osób uczestniczących w szkoleniach lub innych formach podnoszenia kwalifikacji i kompetencji przyjmował w regionie wyższe wartości, niż średnia dla Polski (za wyjątkiem roku 2003 – 0,1 pp. niższe). Najwyższą wartość analizowany wskaźnik przyjął w roku 2004 i wyniósł 6,2 (Polska 5,0).

Wykres 22 Wskaźnik udziału kobiet w wieku 25 – 64 lat w kształceniu przez całe życie

Źródło: opracowanie własne na podstawie Eurostat

Na przestrzeni ostatnich lat dystans wskaźnika udziału kobiet w kształceniu przez całe życie pomiędzy województwem lubelskim a danymi ogólnopolskimi również się systematycznie zmniejszał aż do ubiegłego roku, w którym wartość wskaźnika przyjęła taką samą wartość, jak średnia dla Polski. Jak wynika z powyższych danych, kobiety chętniej podejmują kształcenie, różnice odsetka pomiędzy kobietami i mężczyznami wynosiły nawet 1 pp. na rzecz tych pierwszych. Są więc one stosunkowo duże, ze względu skalę całego zjawiska. Najwyższą wartość w przypadku kobiet analizowany wskaźnik przyjął w 2004 roku (podobnie jak to miało miejsce w przypadku mężczyzn), wyniósł 6,9 i był wyższy od danych dla mężczyzn o 0,7 pp. oraz od danych ogólnopolskich o 1,2 pp. Obecnie nie obserwuje się znacznych dysproporcji w wartości wskaźnika dla kobiet i mężczyzn. Jednym z podstawowych sposobów podnoszenia kwalifikacji jest uczestnictwo w różnego rodzaju kursach i szkoleniach. Z dostępnych danych statystycznych wynika, że niewiele ponad 30% mieszkańców województwa lubelskiego uczestniczy w tego rodzaju przedsięwzięciach. Największą popularnością cieszą się szkolenia zawodowe (43%) oraz konferencje (13,9%). Wśród nowoczesnych metod szkoleń dość często wymienia się e-learning⁶¹. Według badań przeprowadzonych w ramach Bilansu Kapitału Ludzkiego w okresie 12 ostatnich miesięcy w różnych formach doksztalcania się⁶² uczestniczyło 27% pracujących i 12% bezrobotnych osób z województwa. Jednocześnie 43% bezrobotnych i 27% pracujących podaje, że nigdy nie uczestniczyło w kursach lub szkoleniach. Ta sytuacja zdecydowanie częściej dotyczy osób mieszkających na wsi i w małych miastach (poniżej 49 tys. mieszkańców) niż dużych aglomeracji miejskich. Aktywność edukacyjna spada wraz z wiekiem, szczególnie powyżej 45 r. ż. oraz uzależniona jest od sytuacji na rynku pracy (częściej osoby pracujące niż bezrobotne) i poziomu wykształcenia (im wyższy, tym częstszy udział w różnego rodzaju formach podnoszenia kwalifikacji i kompetencji)⁶³. Potwierdzają to również postawy pracodawców, którzy najchętniej kierują wsparcie szkoleniowe do pracowników z wykształceniem średnim i wyższym. Najmniejsze szanse na rozwój mają pracownicy o najniższym (podstawowe i gimnazjalne) i najwyższym poziomie wykształcenia (tytuł naukowy)⁶⁴. Wśród różnych grup pracowników najczęściej inicjatywy edukacyjne pracodawców MŚP kierowane są do pracowników średniego szczebla oraz do pracowników w grupie wiekowej 31 – 40 lat. W orbicie zainteresowań przedsiębiorców są przede wszystkim szkolenia o charakterze zawodowym, które w największym stopniu mogą przyczynić się do rozwoju działalności przedsiębiorstwa. Warto również dodać, że w rekrutacji preferują oni przede wszystkim osoby posiadające konkretne kwalifikacje i uprawnienia zawodowe⁶⁵.

⁶¹ P. Rydzewski, Kapitał Intelaktualny Lubelszczyzny 2010-2013, cz. II „Mieszkańcy Lubelszczyzny”, Lublin 2011, s. 16

⁶² Obejmuje kursy, szkolenia, warsztaty, odczyty, seminaria, konferencje, praktyki, staże zawodowe oraz studia podyplomowe

⁶³ Kształcenie przez całe życie, PARP 2012, str. 28 - 39

⁶⁴ Ocena zapotrzebowania na realizację usług rozwojowych w odniesieniu do potrzeb przedsiębiorców z województwa lubelskiego, Lublin 2015, str. 27 i 28 oraz 60

⁶⁵ Por. Potrzeby i oczekiwania przedsiębiorstw. Raport z badań ilościowych i jakościowych wśród mikroprzedsiębiorstw województwa lubelskiego, I i II fala badania.

Wnioski i rekomendacje wynikające z analizy sytuacji społeczno-ekonomicznej dla wdrażania EFS w obszarze edukacji i wykształcenia w województwie lubelskim

- Kursy i szkolenia dla osób pracujących powinny być zgodne z zapotrzebowaniem pracodawców w tym zakresie.
- W dalszym ciągu szkolnictwo zawodowe nie jest konkurencyjne dla młodych osób kończących szkoły gimnazjalne.
- System edukacji zawodowej powinien być bardziej zorientowany na programy kształcenia dostosowane do bieżących i przyszłych potrzeb pracodawców. Szczególnie jest to ważne w organizacji kształcenia praktycznego, praktyk zawodowych i staży w przedsiębiorstwach umożliwiających uzyskanie kwalifikacji zawodowych w oparciu o konkretne wymagania stanowiska pracy i faktyczne warunki pracy.
- Kształcenie na poziomie ZSZ i innych szkół powinno uwzględniać kompetencje i umiejętności wymagane przez pracodawców odnoszące się do jakości wykonywanej pracy.
- Jednocześnie należy wprowadzić mechanizmy ułatwiające podejmowanie świadomych decyzji edukacyjnych i zawodowych na wcześniejszych etapach kształcenia, tak by unikać ponownego przygotowania absolwentów do wejścia na rynek pracy.

ZIDENTYFIKOWANE WYZWANIA I OBSZARY PROBLEMOWE

Główne wyzwania rozwojowe i obszary problemowe w zakresie interwencji Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach RPO WL 2014 – 2020:

- Postępujący proces starzenia się społeczeństwa i ujemne saldo migracji generuje wyzwania związane z efektywnym wykorzystaniem siły roboczej osób w produkcyjnym wieku niemobilnym. Wymaga to podejmowania działań zarówno w obszarze związanym z rynkiem pracy (np. podnoszeni kwalifikacji), zdrowia jak i rozwoju systemu opieki i wychowania dzieci do lat 6, jako alternatywy dla osób, które przedwcześnie wychodzą z rynku pracy ze względu na role rodzinne i opiekuńcze.
- Zwiększenie dostępności miejsc opieki nad dziećmi do lat 3, szczególnie na obszarach wiejskich.
- Utrzymanie dotychczasowego tempa wzrostu liczby miejsc wychowania przedszkolnego z jednoczesną większą koncentracją na terenach wiejskich, na których wskaźnik upowszechnienia wychowania przedszkolnego przyjmuje niższe wartości niż w mieście. Jednocześnie więcej dzieci mieszka na wsi niż w miastach.
- Pogłębiające się dysproporcje wewnątrzregionalne związane z sytuacją na rynkach pracy wymagają większej koncentracji na obszarach powiatów, w których stopa bezrobocia jest wyższa od średniej wojewódzkiej, a w szczególności na terenach tych powiatów, w których zanotowano najwyższą stopę bezrobocia w województwie (włodawski, hrubieszowski, chełmski grodzki i ziemski, krasnostawski).
- Aktywizacja i trwałe włączenie w rynek pracy bezrobotnych osób młodych, do 34 roku życia, którzy stanowią niemal połowę wszystkich bezrobotnych rejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy.
- Ograniczenie segmentacji rynku pracy.
- Rozwój przedsiębiorczości, jako alternatywy dla tworzenia nowych miejsc pracy dla osób bezrobotnych wymaga wykorzystania przede wszystkim instrumentów dotacyjnych. Instrumenty zwrotne powinny być w większym stopniu wykorzystywane do stymulowania przedsiębiorczości osób pracujących i innych niezarejestrowanych w urzędach pracy.
- Poprawa dostępności przestrzennej (transportowej) najlepiej rozwiniętych rynków pracy województwa.
- Zahamowanie tempa wzrostu liczby bezrobotnych z wyższym wykształceniem.
- Dopasowanie systemu edukacji, nie tylko zawodowej, do bieżących i przyszłych potrzeb pracodawców w zakresie kwalifikacji zawodowych oraz wymaganych kompetencji i umiejętności. Towarzyszyć temu powinna ścisła współpraca placówek edukacyjnych z pracodawcami w zakresie programów kształcenia i organizacji kształcenia praktycznego i innych instrumentów ułatwiających zdobycie wymaganego doświadczenia zawodowego.
- Szkoły, szczególnie gimnazjalne (podstawowe) powinny w większym stopniu wspierać ucznia i rodziców w świadomym wyborze ścieżki kształcenia i rozwoju zawodowego.
- Należy stymulować zmiany w strukturze osób pracujących w województwie tj. ograniczenie liczby osób pracujących w rolnictwie przede wszystkim na rzecz sektora przemysłu i usług.
- Wsparcie procesu włączenia społecznego w większym stopniu powinno mieć wymiar socjalizacyjno-aktywizujący. Odejście od charakteru osłonowego działań jednostek pomocy społecznej z uwzględnieniem wielosektorowej współpracy w tym z instytucjami rynku pracy i niepublicznymi instytucjami pomocy społecznej.

Opracowanie współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Wyzwaniem dla organizacji wsparcia będzie większe zaangażowanie jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz realizacja działań na styku wykluczenia społecznego i rynku pracy.

- Likwidacja barier rozwoju podmiotów ekonomii społecznej i wzrost liczby aktywnie działających PES.
- Koncentracja wsparcia na obszarach o najwyższych wskaźnikach zagrożenia ubóstwem.
- Rozwój usług społecznych i zdrowotnych, mieszkalnictwa chronionego i rodzinnej pieczy zastępczej.
- Wzmocnienie sektora non profit i ekonomii społecznej jako alternatywy i uzupełnienia działań publicznych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.
- Zwiększenie zaangażowania osób dorosłych w kształcenie przez całe życie - podejmowanie inicjatyw edukacyjnych i szkoleniowych podnoszących kwalifikacje - odwrócenie tendencji spadku wskaźnika uczestnictwa w kształceniu przez całe życie.

Spis wykresów

Wykres 1	Struktura ludności województwa lubelskiego wg grup aktywności.....	4
Wykres 2	Wskaźnik obciążenia demograficznego - liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – porównanie województwa lubelskiego i danych dla Polski	5
Wykres 3	Wskaźnik obciążenia demograficznego liczony jako ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – zróżnicowanie wewnątrzregionalne..	6
Wykres 4	Województwo lubelskie – dynamika salda migracji zagranicznych.....	7
Wykres 5	Dzieci objęte opieką żłobkową na 1000 dzieci w wieku do lat 3 – dynamika zmian.	8
Wykres 6	Zróżnicowanie stopy bezrobocia w powiatach województwa lubelskiego	11
Wykres 7	Struktura wykształcenia mieszkańców województwa lubelskiego (górny wykres) oraz osób bezrobotnych (dolny wykres).....	13
Wykres 8	Rozwój rynku pracy mierzony liczbą osób pracujących wg prognoz do 2022 roku	20
Wykres 9	Zmiany w liczbie osób pracujących w wybranych sektorach gospodarki.....	20
Wykres 10	Zmiany w liczbie podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w województwie lubelskim w latach 2011 - 2015	23
Wykres 11	Wewnątrzregionalne zróżnicowanie rozwoju przedsiębiorczości wg wskaźnika dot. podmiotów wpisanych do REGON na 10 tys. ludności	24
Wykres 12	Jednostki w systemie regon zarejestrowane w 2015 roku na 10 tys. ludności ...	25
Wykres 13	Zmiany wskaźników pomiaru zasięgu ubóstwa na przestrzeni 2011 – 2014 w województwie lubelskim.....	31
Wykres 14	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenia z pomocy społecznej na 10 tys. mieszkańców	32
Wykres 15	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej wg wybranych powodów otrzymania (decyzje)	33
Wykres 16	Zróżnicowanie wewnątrzregionalne odsetka osób korzystających z pomocy społecznej	36
Wykres 17	Gminy z najwyższym i najniższym wskaźnikiem osób objętych pomocą społeczną w 2015 r.....	37
Wykres 18	Liczba oddziałów przedszkolnych oraz liczba miejsc wychowania przedszkolnego – zmiany na przestrzeni ostatnich 5 lat.....	53
Wykres 19	Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na 1000 dzieci w wieku 3 – 5 lat oraz liczba dzieci w wieku przedszkolnym na 1 miejsce wychowania przedszkolnego.....	54
Wykres 20	Liczba uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w roku szkolnym 2015 / 2016 w województwie lubelskim	56
Wykres 21	Wskaźnik udziału mężczyzn w wieku 25 – 64 lat w kształceniu przez całe życie .	57
Wykres 22	Wskaźnik udziału kobiet w wieku 25 – 64 lat w kształceniu przez całe życie	57

Spis tabel

Tabela 1 Zarejestrowani bezrobotni ogółem w dniu 31 sierpnia 2016 r. w województwie lubelskim	14
Tabela 2 Zarejestrowani bezrobotni według grup wiekowych w dniu 31 sierpnia 2016 r. w województwie lubelskim.....	14
Tabela 3 Zarejestrowani bezrobotni według wykształcenia w dniu 31 sierpnia 2016 r. w województwie lubelskim.....	15
Tabela 4 Główne powody przyznawania świadczeń pomocy społecznej (decyzje) w województwie lubelskim w 2015 r. – sytuacja w powiatach	34
Tabela 5 Liczba rodzin zastępczych i dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w 2015 roku	40
Tabela 6 Infrastruktura usług społecznych w województwie lubelskim	41
Tabela 7 Liczba dzieci w wieku 3 – 6 lat w województwie lubelskim porównanie miast i wsi	46
Tabela 8 Edukacja przedszkolna w gminach województwa lubelskiego	47